ИНСОНГА НАФ КЕЛТИРИШ — ОЛИЙ БАХТ

OZBEKISTON KASABA UYUSHMALARI FEDERATSIYASI — FEDERATION OF TRADE UNIONS OF UZBEKISTAN

ИШОНЧ

ЎЗБЕКИСТОН КАСАБА УЮШМАЛАРИ ФЕДЕРАЦИЯСИ ГАЗЕТАСИ

19 май, сешанба 1998 йил №58 (560)

Сешанба, пайшанба ва шанба кунлари чиқади

УШБУ СОНДА:

2-бетда
ҲАМКОРЛИК САМАРАСИ
3-бетда
ҚАМОҚХОНАДА ҚУЛАЙЛИК КЕРАКМИ?
4-бетда
ФАРҒОНИЙ САДОСИ

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг

ҚАРОРИ

Бозорлар фаолиятини тартибга солиш юзасидан мансабдор шахсларнинг масъулиятини оширишга қаратилган чора-тадбирлар тўғрисида

Республика ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идоралари томонидан ўтказилган текширишлар жойлардаги ҳокимликлар ва бозор раҳбарларининг лоқайдлиги туфайли Республика Президентининг «Бозорларнинг фаолиятини ташкил этишни ва аҳолига хизмат кўрсатиш сифатини яхшилашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида» 1996 йил 5 мартдаги Фармони, Вазирлар Маҳкамасининг «Бозорларнинг фаолиятини ва уларни бошқаришни тартибга солиш чора-тадбирлари тўғрисида» 1996 йил 5 мартдаги 82-сон қарори ҳамда «Бозорлардан фойдаланишдан тушадиган даромадларни шакллантириш, тақсимлаш ва улардан фойдаланиш тартиби тўғрисида Низом» ижролари қониқарсиз ташкил қилинганлигини кўрсатмоқда.

Илгаригидек, Тошкент шаҳри, Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятлар бозорларида деҳқон ва фермерларга етиштирилган маҳсулотларини сотиш учун зарур шароитлар яратилмаган. Олибсотарлар, турли жиноий тизимлар ҳамда бозорлар маъмурияти ходимлари ва раҳбарларининг ўзлари томонидан товламачилик, қонунсиз йиғимлар, тазйиқ ўтказиш ҳолатлари ўрин олиб келмоқда.

Маҳсулот етказиб берувчилар билан бевосита шартномаларни тузиш, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини бозорларга олиб келиш, сақлаш ва қўриқлаш масалалари ташкил қилинмаган.

Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши ва вилоятлар ҳокимликлари томонидан бозор раҳбарлари лавозимларига ҳалол, соф виждонли одамларни танлаш масалалари ўз ҳолига ташлаб қўйилган.

Кўпинча бу лавозимларда ўз мансабига текин бойлик ва даромад орттириш воситаси сифатида қаровчи тасодифий одамлар қолмоқда.

Бозорлар фаолиятидан тушадиган маблағ ва даромадлар назоратсиз тасарруф этилмоқда ва ўзлаштирилмоқда.

Бухоро, Андижон вилоятлари, Тошкент шаҳри бозорларини акциядорлик жамиятларига айлантириш ҳамон пайсалга солиниб, чиқарилган акцияларнинг кўп қисми сотилмай қолмоқда.

Қорақалпоғистон Республикаси, Фарғона, Андижон вилоятларидаги бозорлар раҳбарларининг масъулиятсизлиги оқибатида хўжаликлар, фермерлар ва аҳоли билан фьючерс шартномаларини тузиш ва уларнинг ижросини таъминлаш суст амалга оширилаётир.

Деҳқон бозорларида қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини олиб- сотиш, валютафурушлик, спиртли ичимлик ва тамаки маҳсулотларини ғайриқонуний сотиш, фирибгарлик ва бошқа жиноятларнинг камайишига ҳанузгача эришилмаган.

Юқорида кўрсатиб ўтилган жиддий камчиликларни бартараф этиш мақсадида Вазирлар Маҳкамаси қ а р о р қ и л а д и:

1. Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши раиси, вилоятлар ҳокимликлари ва Тошкент шаҳар ҳокими ҳамда Республика Прокуратураси, Ички ишлар вазирлиги, Давлат солиқ қўмитаси ва уларнинг жойлардаги идораларининг юқорида қайд этилган Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони ва Вазирлар Маҳкамасининг қарорини бажариш, республика бозорларида зарур тартиб ўрнатиш борасидаги ишлари қониқарсиз деб ҳисоблансин. Улар ишнинг ушбу соҳаси учун шахсан масъул эканликлари ҳақида огоҳлантирилсин.

2. Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши раиси, вилоятлар, Тошкент шаҳри ҳокимлари зиммасига:

- бозорлар фаолиятини ташкил қилишда масъулиятсизликка йўл қўйган туман, шаҳар ҳокимларини интизомий жавобгарликка тортиш;
- икки ҳафта муддатда деҳқон бозорлари раҳбарларини аттестациядан ўтказиш юзасидан комиссия тузиш;
- бозорларнинг лаёқатсиз, нопок раҳбарларини ўз вазифаларидан озод қилиш, уларнинг бозор маъмуриятларидаги бошқа лавозимларда қолишига йўл қўймаслик;
- бозорларни ободонлаштириш юзасидан қўшимча чора-тадбирларни амалга ошириш;
- аҳолини қишлоқ хўжалиги, чорвачилик маҳсулотлари ва бошқа кенг истеъмол товарлари билан таъминлаш, бозор маъмуриятлари ходимлари ўртасида интизомни мустаҳкамлаш юзасидан қатъий чоралар кўриш юклансин.

3. Кўрилган чоралар ҳақида бир ой муддатда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига ахборот берилсин,

4. Ўзбекистон Республикаси Прокуратураси /Б.Мустафоев/, Ички ишлар вазирлиги /З.Алматов/ ва Давлат солиқ қўмитаси /В.Беганов/га бозорлар фаолиятини ташкил қилиш устидан назоратни янада кучайтириш, аниқланган қонунбузарликлар юзасидан айбдор мансабдор шахсларга нисбатан жиноий жавобгарликкача бўлган қаттиқ чоралар кўриш топширилсин.

5. Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги /С.Мирсафоев/, Олий хўжалик суди /М.Абдусаломов/ бозор маъмуриятлари томонидан маҳсулот етказиб бериш ҳақида тузиладиган шартномаларнинг сифати ва самарадорлигини ошириш юзасидан амалий тадбирлар кўрсинлар.

6. Мазкур қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг биринчи ўринбосари И.Жўрабеков зиммасига юклансин.

Вазирлар Маҳкамасининг Раиси
И.КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
1998 йил 16 май

НАМАНГАН ВИЛОЯТИ

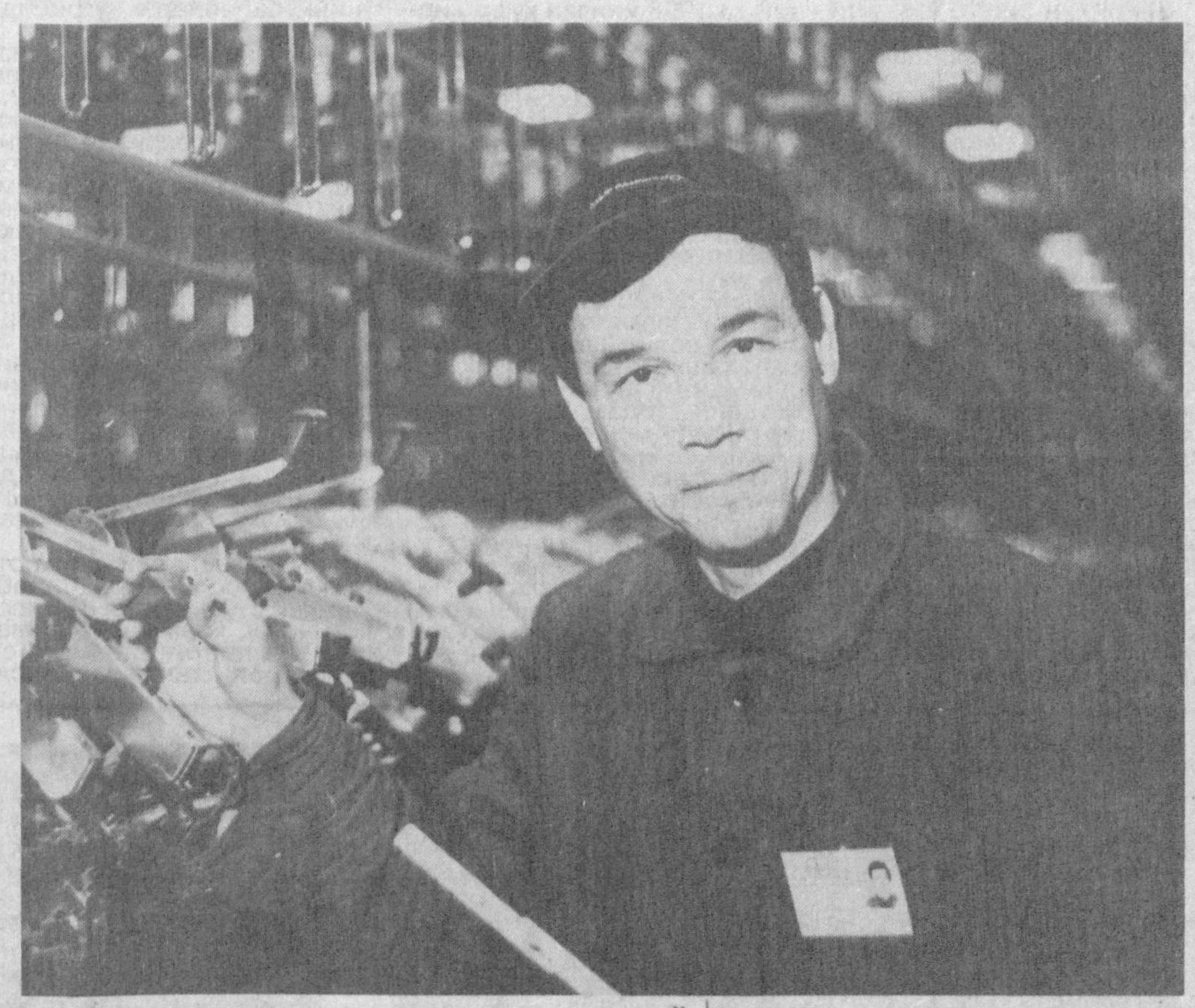

Поп туманидаги «Попфен» ип йигирув Ўзбек-Турк қўшма корхонаси иш бошлаш арафасида. Ҳозир бу ерда қурилиш ишлари жадал суратларда олиб борилмоқда. Корхона ишга тушса, 318 нафар қишлоқ ёшлари ишли бўлади. Корхонани бунёд этишда Германия, Туркия ва Ўзбекистон мутахассислари ҳамкорликда иш юритмоқдалар.

Суратда: муҳандис Раҳматали Йўлчиев ип йигирув цехида.

Тоҳиржон ҲАМРОҚУЛОВ олган сурат.

ЕТТИ ИҚЛИМ НАФАСИ

ЛЕБЕДЬ ҒАЛАБА ҚОЗОНДИ

Россиянинг бир қатор минтақаларида сайловлар бўлиб ўтди. Смоленск области губернаторлиги учун бўлиб ўтган сайловнинг дастлабки натижаларига кўра, Смоленск шаҳрининг мэри Александр Прохоров етакчилик қилмоқда. Красноярскда ўтказилган губернаторлик сайловларида эса генерал Александр Лебедь ғалаба қозонди. У ўз мухолифи, Красноярскнинг собиқ губернатори Валерий Зубовдан анча кўп овоз олишга муваффақ бўлган.

ВАЗИЯТ ҲАМОН КЕСКИН

Индонезиядан олинган даракларга кўра, мамлакат пойтахти Жакартадаги вазият ҳамон кескин бўлиб турибди. Талабаларнинг намойиши бир оз тинчиган бўлса-да, намойишчиларнинг айрим гуруҳлари шаҳардаги идоралар ва дўконларга ҳужум уюштириб турибдилар. Жакартанинг турли чеккаларида қўлбола гранаталарнинг портлашлари эшитилиб турибди, кетма-кет ёнғинлар содир бўлмоқда. Индонезия Президенти Сухарто мамлакат қуролли кучларидан талабалар намойишини нима қилиб бўлса ҳам бостиришни талаб қилмоқда.

ЛЕНСКНИ ЛЕНА ИШҒОЛ ЭТДИ

Россиянинг Якутия ўлкасидаги Ленск шаҳрида кучли сув тошқини рўй берди. Лена дарёсидаги музларнинг эриши оқибатида дарё ўзанидан чиқиб, Ленск шаҳрини ғарқ қилди. Ҳозир шаҳарнинг 95 фоизи сув остида. Баъзи жойлардаги сувнинг баландлиги 3 метрни ташкил этади. Шаҳар аҳолисидан 2000 киши зудлик билан эвакуация қилинган.

НЕТАНЬЯХУНИНГ БАЁНОТИ

Исроил ўз хавфсизлигига таҳдид солувчи тинчлик шартномасини ҳеч қачон имзоламайди. Исроил Бош вазири Беньямин Нетаньяху шундай баёнот берган. Унинг таъкидлашича, Фаластин билан тинчлик шартномасини имзолаш Исроилга ислом террорчиларининг хуружини пасайтирмайди. Шунингдек, Нетаньяху агар фаластинликлар раҳбари Ёсир Арофот мустақил Фаластин давлатини ташкил этадиган бўлса, Исроил энг кескин чораларни кўриши мумкинлигини айтган.

ТИНЧЛИК ЙЎЛИДА ҲАРБИЙ МАШҚЛАР

Данияда «Кооперайтив жангавуэр-98» номли ҳарбий ўқув машқлари бошланди. Америка Қўшма Штатлари ва бир қатор Европа давлатлари ҳарбийлари иштирок этаётган мазкур машқлар НАТО блокининг «Тинчлик йўлидаги ҳамкорлик» дастури асосида ташкил этилган.

ИЗОТОПЛАР ҚИДИРИЛМОҚДА

Канада ҳарбийлари кераксиз ускуналар орасида тасодифан ташлаб юборилган радиоактив изотопларни қидирмоқдалар. Гейтштаун ҳарбий қисмида сақланаётган ушбу радиоактив моддалар ўта зарарли бўлиб, улардан оммавий қирғин воситаларини ишлаб чиқаришда фойдаланилади. Ана шу радиоактив изотоплардан 6 таси Гейтштаун яқинидаги ахлатхонага ташлаб юборилган. Мутахассисларнинг айтишича, агар изотоплардан бирортаси одамлар қўлига тушса, у 24 соат ичида кучли нурланиш касаллигини келтириб чиқариши мумкин. Ҳозиргача ташлаб юборилган олтита изотопдан тўрттаси топилган. Қолган иккитасини қидириш ишлари давом эттирилмоқда.

Жаҳон ахборот агентликлари хабарлари асосида

Танлов давом этади

Ўзбекистон Бадиий Академияси, Тошкент шаҳар ҳокимлиги Буюк мусаввир Камолиддин Беҳзод меъморий боғини барпо этиш учун очиқ танлов эълон қилган эди. Кўплаб тушаётган таклиф-мулоҳаза ва меъморлар билдирган фикрларни инобатга олиб, танлов муддати шу йилнинг 1 июнигача узайтирилди.

Ғолиблар учун танлов якунида қуйидаги мукофотлар белгиланган:

- 1 та биринчи мукофот - 200000 сўм
- 2 та иккинчи мукофот - 150000 сўмдан
- 2 та учинчи мукофот - 100000 сўмдан

Биринчи ўринни эгаллаган лойиҳа муаллифи / муаллифлар гуруҳи/ Камолиддин Беҳзод меъморий боғини барпо этишда лойиҳачи ҳуқуқини қўлга киритади.

Маълумот учун қуйидаги манзилга мурожаат қилинсин: Тошкент шаҳри, Пушкин кўчаси 7 уй. Телефонлар: 136-29-51, 136-27-78.

/ЎзА/

Ўзбекистон Республикаси Марказий банки ахбороти

Ўзбекистон Республикаси Марказий банки 1998 йил 19 майдан бошлаб ҳисоб ва божхона тўловлари учун хорижий валюталарнинг сўмга нисбатан қуйидаги қийматини белгилади:*/

1 Австралия доллари	54,26
1 Австрия шиллинги	6,93
1 Англия фунт стерлинги	141,09
10 Бельгия франки	23,65
1 Голландия гульдени	43,30
10 Греция драхмаси	2,82
1 Дания кронаси	12,82
1 БАА дирхами	23,67
1 АҚШ доллари	86,95
1 Миср фунти	25,55
1 Ирландия фунти	122,38
1 Исландия кронаси	1,22
10 Испания песети	5,74
100 Италия лираси	4,95
1 Канада доллари	59,98
1 Хитой юани	10,50
1 Кувайт динори	288,20
100 Ливан фунти	5,75
1 Малайзия ринггити	22,70
1 Германия маркаси	48,79
1 Норвегия кронаси	11,64
1 Польша злотийси	25,50
10 Португалия эскудоси	4,77
1 Сингапур доллари	52,47
1 СДР	116,79
1000 Туркия лираси	0,34
1 Финляндия маркаси	16,07
1 Франция франки	14,55
1 Швеция кронаси	11,26
1 Швейцария франки	58,59
1 ЭКЮ	96,02
10 Жанубий Корея вони	0,60
10 Япония иенаси	6,45
1 Россия рубли	14,15
1 Украина гривнаси	42,46
1000 Беларусь рубли	2,47
1 Латвия лати	146,13
1 Литва лити	21,74
1 Молдава лейи	18,39
1 Қирғизистон соми	4,55

*/Валюта қийматини белгилаш чоғида Ўзбекистон Республикаси

Марказий банки мазкур валюталарни ушбу қийматда сотиш ёки сотиб олиш мажбуриятини олмаган.

ИҚТИСОДИЁТ ХАБАРЛАРИ

Андижон вилоятининг Жалолқудуқ районида «Топаз» номли Ўзбекистон-Россия корхонаси ташкил қилинадиган бўлди. Бу ишнинг ташаббускори шу ердаги «Подшипник» акционерлик корхонасининг жамоаси. Ушбу қўшма корхона электродвигателлар ва қишлоқ хўжалик техникаси учун ёпиқ подшипниклар ишлаб чиқаради. Қўшма корхонанинг Россия томондан Томск подшипник заводи муассиси ва шериги ҳисобланади.

Тузилажак корхонада «Нексия», «Тико» ва «Дамас» автомобиллари учун подшипник тайёрлайдиган махсус участка ташкил қилиниши мўлжалланган.

***

Намангандаги «Атлас» акционерлик жамоаси ва Япониянинг машҳур «Марубени», «Канебо», «Жайда» компаниялари биргаликда «Силк Роуд» («Ипак йўли») номли қўшма корхонага асос солдилар.

Пиллакашлик корхонасидан чиққан чиқиндилардан кимано, галстук ва бошқа буюмлар ишлаб чиқарила бошланади. Бундан ташқари қўшма корхонада жаҳон бозорида харидоргир бўлган 160 тонна ипак тайёрланади.

***

Тошкентдаги «Файз» холдинг компанияси ўз корхоналарида тайёрланган мебель-гарнитурларни чет мамлакатларга экспорт қила бошлади. Европа таъмирлаш ва тараққиёт банкининг берган қарзи туфайли корхонага ўрнатилган янги технологик линия ортопедик тўшакларнинг дастлабки партиясини ишлаб чиқарди. Кунига шундай тўшаклардан 200 таси тайёрланади. Хомашёлар бирлашган Араб Амирликларидан, аввал тузилган Файз- импекстернича қўшма корхонасидан олиб келинади.

Файз компанияси ҳозирча олтита қўшма корхона ташкил қилган.

***

Олмалиқ тоғ-кон комбинатининг рух заводида янги маҳсулот-рух, алюминий, мис қотишмаси ишлаб чиқарила бошланди. Бу қотишманинг лойиҳаси «Гипроцветмет» институти томонидан тайёрланган.

Ҳозир бу янги маҳсулотдан икки тонна ишлаб чиқарилаяпти. Қўшимча кувватлар ишга тушиши билан 5 тонна маҳсулот тайёрлана бошланади.

Россия корхоналари биринчилардан бўлиб бу камёб маҳсулотга буюртма беришди.

РЕСПУБЛИКА БИРЖАЛАРИДА

Кўп тармоқли республика деҳқончилик саноати биржасида бўлиб ўтган ким ошди савдосига - 1,5 миллиард сўмлик қишлоқ хўжалик маҳсулотлари, кичик техникалар, янги технологик қурилмалар, қурилиш материаллари, техник захира қисмлар ва бошқалар қўйилди.

Шу савдода 6 та битим имзоланди. Фарғона бўлимида 55 миллион сўмлик савдо битими тузилди.

Республикамизда ишлаб чиқарилаётган белила бўёғига талаб ортиб бормоқда, чунки 16,5 миллион сўмлик битим келишуви фикримиз далили бўла олади. Биржа савдолари қизиқарли ўтмоқда.

***

«Тошкент» республика қимматли қоғозлар биржасида бўлиб ўтган савдоларда 3 та ҳиссадор жамиятлар фаол қатнашди. Улар ўзларининг 24,3 мингта акцияларини сотишиб 8,9 миллион сўмлик маблағга эга бўлишдилар. Савдо жараёнида Тошкент вилояти «Келес-Шариб» ҳиссадор жамияти яхши натижаларни қўлга киритди. Улар ҳам 4,8 миллион сўмлик 5,7 мингта акцияларининг сотилишига эришдилар. 6 та броккерлик идоралари намунали хизмат қилдилар. 1998 йил 1 чорагида биржа бўйича 2250 та битимлар тузилди. 118 та ҳиссадор жамиятлар фаол қатнашдилар. 581,2 мингта акциялар - 420,6 миллион сўмга сотилди. Биржа сотувларида самарадорлик кундан-кунга ошиб бормоқда.

Касаба уюшма ҳаёти

ҲАМКОР ФИКР–СОҒЛОМ ФИКР

Тошкент вилояти касаба уюшмалари кенгаши ва вилоят хотин-қизлар қўмитаси қўшма мажлиси бўлиб ўтди.

Аввало икки алоҳида ташкилотларнинг ҳамкорликдаги мазкур тадбири ҳақида. Маълумки, мустақиллигимиз шарофати билан мамлакатимиз кўплаб жамоатчилик ташкилотлари фаолиятига ҳам кенг имкониятлар очилди. Бу имкониятларнинг асосий кўриниши жамоат ташкилотларининг мустақил иш юрита олиши, хусусан эркин фикрлаб, бошқа бир ташкилотнинг аралашувисиз мамлакатимиз, халқимиз ҳаёти ривожига ўз ҳиссасини қўша олишидир. Лекин бу ташкилотлар мустақил иш юритар экан, мақсадлар муштараклигини инкор этолмайдилар. Вилоят меҳнаткашларига хавфсиз ва соғлом меҳнат шароитларини таъминлаш борасида касаба уюшмаларининг ҳам, хотин-қизлар қўмитасининг ўрни беқиёс эканлиги вилоятнинг бу икки нуфузли ташкилотини ҳамкорликда иш юритишга чорлади.

Қўшма мажлисда вилоят касаба уюшмалари кенгашининг раиси Муҳайё Тўлагановананинг «Тошкент вилояти корхоналари, муассасалари ва ташкилотларидаги иш берувчилар, касаба уюшмалари ва хотин-қизлар қўмиталарининг меҳнаткашларни, жумладан аёллар ва ёшларнинг саломатлигини яхшилаш, меҳнатни муҳофаза қилиш борасидаги Ўзбекистон Республикаси қонунларини амалда бажаришлари ва вилоятдаги хотин-қизлар қўмиталари билан касаба уюшмалари 1998 йил - «Оила йили»да меҳнаткашларга хавфсиз ва соғлом меҳнат шароитларини таъминлаш борасидаги вазифалар тўғрисида»ги маърузаси тингланди. Маъруза ва музокара сўзларидан келиб чиқадиган хулоса шу бўлдики, ушбу йил - «Оила йили»да ҳар икки ташкилотнинг ҳам мустақил, ҳам ҳамкорликда амалга оширган ишлари салмоқли, аммо айни пайтда йўлга қўйилиши лозим бўлган вазифалари бир талай.

Маълум бўлдики, вилоятда ишлаб чиқаришни хавфсиз ва соғлом шароитлар билан таъминлаш етарли даражада йўлга қўйилмаётир. Вилоят халқ хўжалигида унинг раҳбарлари ва касаба қўмиталарининг масъулияти сусайиши оқибатида кейинги икки йил давомида бахтсиз ҳодисалар оқибатида 35747 иш куни йўқотилган. Энг ачинарлиси кўплаб киши ҳаётдан кўз юмган, ногирон бўлиб қолган, кўплаб оилалар боқувчисидан айрилган. Бунинг сабабларини ўрганишда юзакичилик, энг ачинарлиси, айбни тасодиф туфайли ҳалок бўлганларнинг ўзларига тақаб қўйиш ҳоллари учрайди. Бу билан корхона раҳбарлари ўзларини жавобгарликдан, товон пули тўлашдан олиб қочганлар.

Машинасозлик саноати, деҳқончилик саноат мажмуи тармоқларининг баъзи корхона ва ташкилотларида ишчи ўринларида ҳавонинг газ билан тўйинганлиги, чангланганлиги, шовқин ва тебраниш даражаси меъёрдан бир неча, баъзан ўн баробар юқорилиги, ҳарорат режимига риоя қилинмаслик ҳолатлари давом этиб келмоқда. Касб касаллигининг кўпайиши раҳбарларни ташвишга солмай қўйди. Айниқса, бундай ҳолатлар янгидан пайдо бўлаётган кўплаб қўшма, кичик, ўрта ва хусусий корхоналарда яққол сезилмоқда.

- Шу йўналишларда,- дейди маърузачи,- касаба ташкилотлари ва хотин-қизлар қўмиталарининг мақсад ва вазифалари алоҳида муштараклик касб этади».

Олий Мажлис сессияси ҳужжатларида ҳаёт таҳлили

ҲИКМАТИ БЕҚИЁС МАЖМУА

Она—муқаддас калом. Юракдаги ардоқли сас у. Оила деб аталмиш табаррук қўрғоннинг нури, чироғи. Зеро, гўдак қалбимизга алла оҳанглариданоқ эзгу туйғулар куртак отади. Фарзанд камолотидек масъулият бор унинг зиммасида. Оилани маънавият учоғига қиёс этишда ана шу моҳият муштаракдек. Яқинда Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси XI сессияси қарорларини ҳаётга татбиқ этишга бағишланган хотин-қизлар, маҳалла ва касаба уюшмалари фаолларининг йиғилишида ана шу мавзу борасида суҳбат борди. Мазкур сессияда ота-она, фарзанд, ҳукумат муносабатларининг қонуний белгиланишининг манбаси — «Оила Кодекси» қабул қилинди. Оилага давлат миқёсида эътибор берилишининг ҳикмати беқиёс. Зеро, юртимизда инсон омилига ғамхўрлик доимо етакчи масала бўлиб келган. Соғлом эътиқод эса аввало оилада шаклланади. «Оила Кодекси» мамлакатимизда амалга оширилаётган ислоҳотлар моҳиятига монанд муҳим ҳужжатлиги ҳам ана шунга ҳамоҳанг.

Мазкур сессияда яна бир муҳим ҳужжат, яъни янги таҳрирдаги «Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисидаги қонун» қабул қилинди. Юртбошимиз эътиқод эркинлигининг қонуний асосда бўлиши борасида сўзлар экан: **«Мақсадимиз эркин, демократик давлат қуриш, адолатли жамият барпо этиш, ҳеч бир инсонни камситмаслик, эътиқодини ҳурмат қилиш, эркинлигини таъминлаш»** — деган каломларида ҳар бир қабул қилинажак қонунлар адолатли жамият барпо этиш саъй-ҳаракатлари намунасининг амалий қадамлари эканлигига ишора эди.

Шу боис мазкур фаоллар йиғилишидаги иккинчи муҳим мавзу беқиёс ҳикматлар ифода этган мазкур қонунга ҳам қаратилди. Йиғилиш қатнашчилари исломнинг, Қуръони Каримнинг моҳиятини эътироф этган ҳолда баъзилар ўз тақводорлигини намойиш этиш мақсадида қумли, жазирама иссиқ ўлкаларга хос миллий либосларни кийиб юришларига ўз муносабатларини билдирдилар. Мусиқа тинглашни гуноҳи азимликка йўйиб, арабий ҳарфларда битилган муқаддас китоб—Қуръони Каримни ўқий олмайдиган чаласавод отинчаларнинг кўпайиб кетаётганлигини ташвишланиб гапирдилар. Одамларнинг қалбида имони бут бўлсин, — зеро Имони суст одамдан на ўз оиласига, на миллатига, на давлатга наф бўлиши таъкидланди.

Йиғилиш қатнашчилари жойларда республика касаба уюшмаларининг, хотин-қизлар, маҳалла қўмиталарининг фаолларини ҳушёрликка даъват этдилар. Зеро, Наманган замиридаги мудҳиш воқеалар яна такрорланмасин, оналар зор қақшамасин, гўдаклар йиғламасин. Уларнинг томчи кўз ёшларидан олам йиғлайди, замин титрайди...

Йиғилишни Ўзбекистон Республикаси Бош вазири ўринбосари, республика хотин-қизлар қўмитаси раиси Дилбар Ғуломова олиб борди ва нутқ сўзлади. Шунингдек, йиғилишда республика Президенти Давлат маслаҳатчиси Ўткир Раҳматов иштирок этди ва нутқ сўзлади.

Ф. ҲОЖИҚУЛОВА.

Касаба уюшма ҳаёти: битимлар ва жамоа шартномалари

ИМТИЁЗЛАР КЎПАЙМОҚДА, ЛЕКИН...

Илгари хабар берганимиздек, Ўзбекистон касаба уюшмалари Федерацияси кенгашида жамоа шартномаларини муҳокама қилиш жараёнида кўтарилган муаммолар бўйича Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси, вазирликлар, идоралар раҳбарлари, масъул ходимлари билан касаба уюшма фаоллари учрашуви бўлиб ўтди. Уни Ўзбекистон касаба уюшмалари Федерацияси кенгашининг раиси Д.ЖАҲОНГИРОВА кириш сўзи билан очди.

Бозор муносабатларига ўтиш жараёни ижтимоий муҳофазани амалга оширишнинг кучли чораларини кўллашни тақозо этади. Бевосита корхоналарда ишловчиларнинг меҳнат ҳуқуқлари ва кафолатларини ижтимоий муҳофаза қилишнинг асосий механизми жамоа шартномалари бўлиб келган ва шундай бўлиб қолади.

1998 йилнинг биринчи чорагида касаба уюшма ташкилотлари битимлар ва жамоа шартномаларини тузиш ҳамда уни қабул қилиш юзасидан қатор ишларни амалга оширдилар. Тармоқ марказий қўмиталари вазирликлар билан ҳамкорликда 63 та битимни имзоладилар, ҳудудий даражада эса 14 та битим тузилди. Умуман республика бўйича ўттиз мингдан зиёд жамоа шартномалари имзоланди.

Тармоқларда битимлар ва жамоа шартномаларини тузиш юзасидан ўтказилган таҳлил ижтимоий-маиший ва меҳнат имтиёзлари ўсиб бораётганлигини кўрсатмоқда. Мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш дастурини амалга ошириш корхоналарга ўз ишловчилари учун қонунчиликда кўзда тутилганидан ҳам кўпроқ имтиёзлар яратиб бериш имконини туғдирмоқда.

Шу билан бирга, ўтказилган таҳлиллар жамоа шартномалари тузиш даврида корхона, муассаса ва ташкилотларнинг ишловчилари томонидан ҳал қилиниши лозим бўлган қатор муаммолар борлигини кўрсатди.

Шу сабабдан республика касаба уюшмалари Федерацияси ижтимоий шерикчилик доирасида ана шу учрашувни ташкил этди.

- Аҳоли ўртасида ижтимоий ҳимояга эҳтиёж катта,- деди Ўзбекистон Вазирлар Маҳкамаси Ахборот-таҳлилот бошқармаси бошлиғининг ўринбосари **Б.Хўжаев**,- шу жиҳатни ўрганиб мунтазам тадбирлар тузилиб амалга оширилмоқда. Тармоқлар ўртасида махсус иқтисодий ислоҳотлар ишлари олиб борилмоқда. Республиканинг ўтган йил иқтисодий-ижтимоий ривожланиш натижаларига қараб катта режалар кўзда тутилган. Ўсиш йўналиши сезилмоқда. Инфляция суръати пасайяпти.

Нотиқ оила манфаатлари йили ва унинг ҳуқуқий ҳимояси, оилавий ахлоқий мажмуа тадбирлари ҳақида фикр юритди, мисоллар келтирди. Ўтган йили аҳоли ижтимоий ҳимояси учун жуда катта маблағ сарфланди. Аҳоли реал даромади 16 фоизга ошди. Аҳолининг заиф табақаларига давлат ижтимоий таъминоти оширилмоқда.

Навбатда сўзга чиққан Давлат солиқ қўмитаси раисининг ўринбосари **Ш.Сатторов** 1997 йил қабул қилинган ва 1998 йилдан кучга кирган янги Солиқ кодексининг моҳияти ҳақида тўхталиб ўтди.

Солиқ кодексига 1991 йилдан бошлаб 100 дан кўпроқ қўшимча ва ўзгартишлар киритилган эди. Бозор иқтисодиёти шароити яна қатор ҳаётий талабларни тақозо этарди. Солиқ кодексида солиқлар тури 15 хилдан, 7 таси умум давлат, 8 таси маҳаллий бўлиб бу ҳаммаси тўланади деган гап эмас. Нотиқ ер солиғидан озод этилган ташкилотлар, солиқ тўланмайдиган мукофотлар, моддий ёрдамлар хиллари тўғрисида кенг тўхталди.

Марказий банк раисининг ўринбосари **А.Қодиров** пул муносабатларини тўғри ташкил этиш, чет эл сармоялари, оила йили муносабати билан олиб борилаётган тадбирлар ҳақида сўзлади. Йиғилиш қатнашчиларининг кам таъминланган оилаларга моддий ёрдам бериш учун, касаба уюшма фаолларини рағбатлантириш учун банклар томонидан нақд пул берилмаётгани ҳақидаги саволларга жавоб берди ва айрим жойларда бу борада юз бераётган камчиликларни бартараф этиш юзасидан чоралар кўрилишини айтди.

Касаба уюшма фаоллари Меҳнат вазирининг биринчи ўринбосари **А.Акбаровнинг** нутқини қизиқиш билан тингладилар.

У бозор иқтисодиёти шароитида моддий ёрдам манзилли бўлиши лозимлиги ва унинг сабаблари тўғрисида фикрлар билдирди.

1997 йил ёш болали оналарга 12 миллиард сўм, кам таъминланган оилаларга 2,5 миллиард сўм давлат томонидан ёрдам берилди. Нотиқ бу йўналишда яна бир қатор рақамларни келтирди. Мамлакатда ишсизликнинг даражаси ўз вақтида меҳнат ҳақи тўлаш, бандлилик, меъёрий ҳужжатлар, тариф жадвали корхоналарда шахсий ҳимоя воситалари каби масалалар хусусида кенг тўхталди.

Ижтимоий таъминот вазири **Б.Умурзоқов** вазирликлар билан ҳамкорликда олиб борилаётган катта тадбирлар хусусида тўхталди. Пенсия белгилаш ишларини янада адолатли ташкил этиш ҳақида фикрлари эътибор билан тингланди.

- Корхоналарни банкротликка олиб келаётган сабаблардан бири,- деди Иқтисодий ночор корхоналар ишлари Қўмитасининг раиси **М.Умаров**.- талаб даражасида ҳисоб-китоб ишларининг, иш тизимининг замон талаб даражасида бўлмаслигидир. Умуман бу тўғрида масалалар талай. Банкротлик юз бердими, меҳнаткашга моддий зарардир. Шунинг учун касаба уюшмалари бу ишларга жиддий аралашиши меҳнаткашларни ижтимоий-иқтисодий, ҳуқуқий ҳимоя қилиши керак.

Давлат мулк қўмитаси услубиёт бош бошқармаси бошлиғи **Э.Мирзаахмедовнинг** мулк шакллари, акциялаш, меҳнаткашларни ижтимоий ҳимоялаш хусусидаги фактлар ва мисолларга бой нутқи кўпчиликнинг эътиборини жалб этди.

Молия вазирлиги ижтимоий ривожлантириш ва аҳолига ижтимоий ёрдамни молиялаштириш бошқармаси бошлиғи **О.Йўлдошев** ҳозирда солиқларнинг эллик фоизи ижтимоий йўналишга сарфланаётгани, маошларни ошириб бориш, бюджетга ажратилаётган маблағ, ижтимоий ривожлантириш ва аҳолига ёрдам маблағлари ҳақида батафсил тўхталди.

Учрашув ниҳоятда қизиқарли ва фойдали бўлди. Йиғилганлар томонидан касаба уюшма фаолиятида зарур бўлган қатор масалалар юзасидан жуда кўп саволлар тушди. Масъул ходимлар уларнинг бир қисмига жавоб бердилар. Вақтнинг чегараланганлиги ва айрим саволларга қўшимча аниқлаштиришлар зарурлиги туфайли ёзма жавоб бериб юборишга ваъда бердилар. Бу саволларнинг асосий қисми деярлик ҳар бир касаба уюшма ташкилотлари учун алоқадор эканлигини ҳисобга олиб, жавобларни олгач уларни «Ишонч» газетаси саҳифаларида эълон қилиб боришга қарор қилинди.

Будир ПЎЛАТОВ.

САВОБЛИ КАСБ СОҲИБЛАРИ

Халқимизда «Сув келтирган элда азиз» деган нақл бор. Мана шу нақлга амал қилаётган Қорақалпоғистон Республикаси Беруний туманлараро насос станциялари, энергетика ва алоқа бошқармаси жамоаси баҳорги экиш мавсумида ибратли ишлаб, деҳқонлар олқишига сазовор бўлди. Улар Амударёдан сув чиқазиб, Беруний ва Элликқалъа туманларидаги 40 минг гектар экин майдонларини оби-ҳаёт билан ўз вақтида таъминлаб турдилар.

Сўнгги пайтларда бошқармага қарашли насос станцияларининг электр қуввати билан ишлашга ўтказилаётганлиги катта миқдорда ёнилғи-мойлаш материалларини тежашга имкон бермоқда. Жумладан, «Қилчиноқ» насос станциясида 6 та, «Қизоқоча»да 7 та агрегат ўрнатилиб, электр қуввати билан ишлашга ўтказилди. Бу тадбир йил охиригача 26 миллион сўм маблағни иқтисод қилиш имконини беради.

Суратда: Бошқарма бошқарувчиси, «Ўзбекистон сув хўжалиги аълочиси», «Қорақалпоғистонда хизмат кўрсатган муҳандис» Олимбой Примов.

Р.ЖУМАНИЁЗОВ /ЎзА/ олган сурат

Олимлар ташаббуси

Ал Хоразмий номидаги Урганч давлат университети гуманитар факультетларининг ўқитувчилари «Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисида»ги Қонунни тарғиб этиш ва тушунтиришга ўз ҳиссаларини қўшишга аҳд қилишди. Олий ўқув юртининг эллик нафардан ортиқ профессор ва доценти дин тўғрисидаги қонуннинг асосий қоидаларини, унинг жамиятимиз ҳаётида тутган ўрни ва аҳамиятининг ҳуқуқий жиҳатдан белгиланишини тушунтириш учун вилоят туманларига жўнаб кетди.

- Президентимиз Ислом Каримовнинг Олий Мажлиснинг сўнгги сессиясида Ўзбекистон олимларига мурожаат қилиб, дин билан боғлиқ муаммолардан четда турмасликка даъват этгани бизни бу ишга руҳлантирди, - дейди университетнинг биринчи проректори, профессор Х.Бобожонов. - Корхона ва хўжаликларнинг меҳнат жамоаларида, шаҳар ва қишлоқларда, маҳаллаларда бўладиган учрашувлар чоғида ўқитувчиларимиз Ўзбекистонда қурилаётган демократик ҳуқуқий давлатда виждон ва динга эътиқод қилиш эркинлиги қонун асосида амалга оширилиши, диний маросим ва муқаддас ақидалар эса, одамларнинг маънавий жиҳатдан бойишига хизмат қилиши лозимлигини тушунтиришади.

Т.ШАМАКОВ.
ЎзА мухбири.

МАРКАЗИЙ ОСИЁ ЯНГИЛИКЛАРИ

Туркманистон Президенти С.Ниёзов республикада фаолият кўрсатаётган дипломатик корпус вакилларини қабул қилган. Учрашувда Туркманбоши мамлакатнинг ички ва ташқи сиёсат масалалари хусусида уларга сўзлаб берган. У Туркманистонни МДҲ доирасидаги божхона иттифоқига ҳеч қачон қўшилмаслигини, чунки бу Туркманистон учун мақбул эмаслигини айтган. Шунингдек, С.Ниёзов унинг мамлакати ҳарбий блоклардан йироқроқ туришини билдирган.

***

Би-Би-Си радиосининг берган хабарига қараганда Туркманистон хазинасига Эронга сотаётган газидан дастлабки 4 миллион доллар келиб тушган. Маълумки, Эрон ҳар бир кубометр газ учун 42 доллар тўлаяпти, ҳолбуки Россия уни 32 доллардан сотиб олмоқчи ва бошқа мамлакатларга қарийб икки баравар қимматига сотишни мўлжаллаган эди.

***

Тожикистон Президенти И.Раҳмонов мамлакат ёшларининг вакиллари билан учрашган. Президент бу учрашувдаги сўзлаган нутқида ислом ақидапарастлиги иборасини биринчи марта қўллаган. Жумладан, у бу хавфли оқимга қарши курашда «Тожикистон якка эмас», деган. Маълум бўлишича, ҳозир республикада 5 минг мачит бўлиб, бу мамлакатдаги мактаблар сонидан икки марта кўп экан. Тожикистонлик фуқароларнинг ҳажга боришлари ҳам йил сайин ортиб бормоқда, ўтган йилнинг ўзида 5 минг мусулмон шу амални бажарган.

***

Қирғизистон Бош вазири Қ.Жумаалиев бошчилигидаги катта делегация Лондонда ўтказилган икки кунлик семинарда қатнашган. Делегация составида ўнта вазир, юзга яқин ишбилармон ва турли маҳкамаларнинг раҳбарлари бор. Делегациянинг асл мақсади у ердаги тадбиркорларни республика иқтисодиётини кўтаришга жалб қилишдан иборат. Республикада олтин, вольфрам конлари мавжуд. Энергия манбаларига бой ўлка ҳисобланади. Бу факторлар хорижлик инвесторларни қизиқтириши табиий.

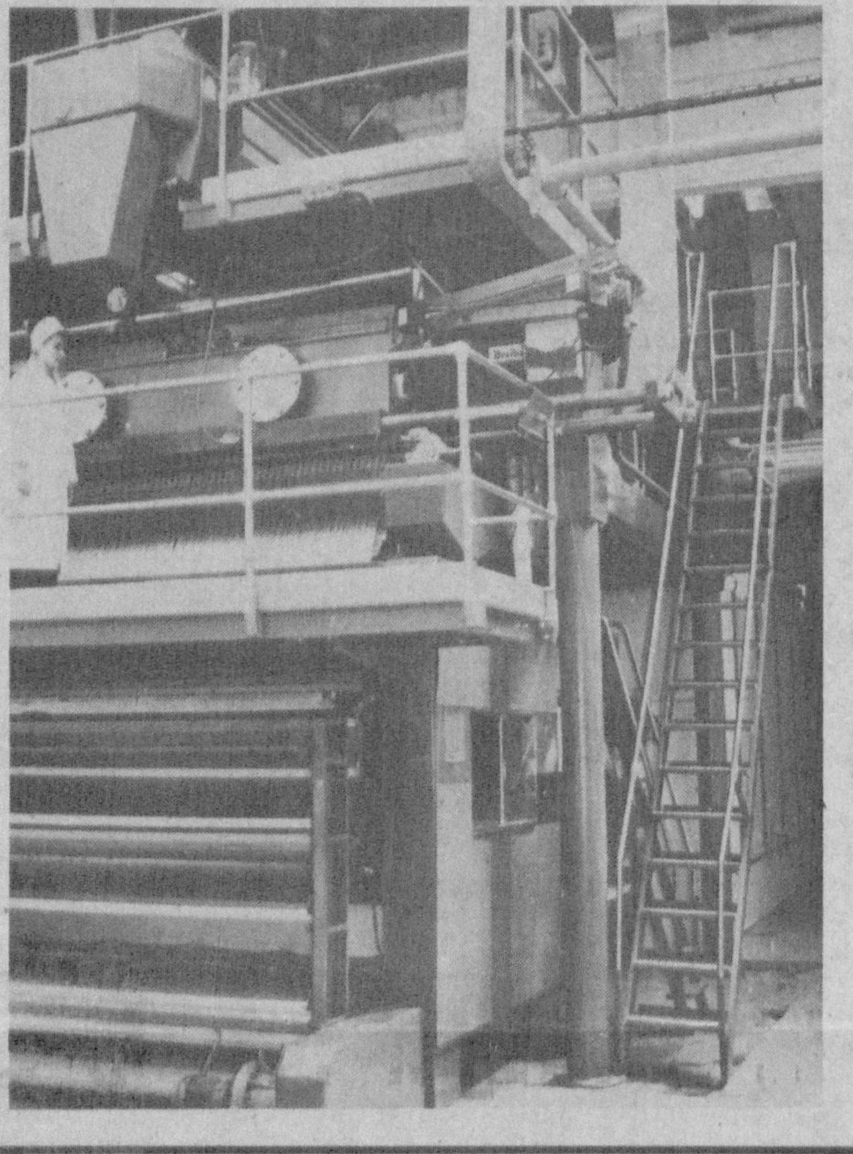

Тошкент шаҳридаги «Нон-паста» ҳиссадорлик жамияти ишлаб чиқарган маҳсулотлар элга мансур бўлаётир. Бу ерда Италия технологияси асосида макарон ишлаб чиқариш йўлга қўйилган.

Суратларда: макарон цехи устаси А. Пронина ва бош технолог И. Воронаева: макарон цехига ўрнатилган Италия жиҳозлари.

Рашид ГАЛИЕВ олган суратлар.

ҚЎЙ БОҚАДИ СУРУВ-СУРУВ

Бекмирза ака Хўжаевга қўйчивонлик асли ота касб. У эсини танибдики, сурув ортидан юриб, жамоа чорвасини кўпайтиришга муносиб улуш қўшиб келмоқда. Мана 6 йилдирки у ўзи чўпонлик қилган 4-фермага етакчилик қилмоқда. Бекмирза ака раҳбарлик қилаётган ферма қўйчивонлари ҳар йили қувонарли натижаларга эришаяпти.

- Фермамизда жами 2500 бош қўй-қўзи мавжуд бўлиб, шундан 1023 бош совлиқлардир, - дейди биз билан суҳбатда Бекмирза ака Хўжаев. - Чорва қишловини бехатар ва чиқимсиз ўтказганлигимиз баҳор ойига келиб ўз самарасини берди. Совлиқларнинг ҳар юз бошидан ферма бўйича 103 тадан қўзи олиш билан тўлни якунладик. Қўзиларнинг 80 фоизи насл учун ўстиришга қолдирилди. Давлатга қоракўл тери топшириш режаси ҳам ошиғи билан адо этилди. Шуни ҳам айтиш керакки, фермамизнинг Бекназар Давлатов, Сахри Аҳмедов, Ғофур Жуманов, Машар Хўжаёров бош бўлган отарларида қўзилатиш мавсуми айниқса юқори натижалар билан сарҳисоб қилинди. Мазкур чўпонлар бош бўлган отарларда ҳар юз бош совлиқдан 108-110 тадан қўзи олинди.

Биз ҳикоя қилаётган ферма Чироқчи туманидаги «Чорвадор» жамоа-ширкат хўжалигида жойлашган. Хўжалик ғаллачилик ва қўйчиликка ихтисослашган бўлиб, махсус ферма жамоаси барча соҳада илғор. Қўйчивонларни ижтимоий ҳимоялаш бу ерда намунали ташкил этилган. Илғорлар хўжалик маъмурияти ва касаба уюшмаси томонидан ҳам моддий, ҳам маънавий жиҳатдан рағбатлантириб борилмоқда.

Аҳрор САМАРИДДИНОВ,
«Ишонч» мухбири

Касаба уюшма ҳаёти: мувофиқлаштириш кенгашида

ҲАМКОРЛИК САМАРАСИ

Наманган вилояти касаба уюшма ташкилотларида бозор иқтисодиётига ўтиш жараёнида ишловчиларни, ўқувчи ва талабаларни, барча аҳолини муҳофаза этишда бор имкониятлардан фойдаланишга ҳаракат қилинмоқда. Бу борада маҳаллий бошқарув органлари билан тузилаётган шартномалар, ҳудудий келишувлар муҳим аҳамият касб этмоқда. Мухбиримиз Тўрақўрғон тумани касаба уюшмаларини мувофиқлаштириш кенгашининг раисаси Мақсудахон БЕГМАТОВА билан шу хусусда суҳбатлашди.

— Туман касаба уюшмалари бу масалага қандай ёндошмоқдалар?

Маълумки, бир гуруҳ касаба уюшма фаоллари билан учрашув чоғида юртбошимиз касаба уюшмаларининг бош вазифаси ва бурчи бозор иқтисодиётига ўтиш палласида ишловчиларни, ўқувчи ва талабаларни ижтимоий ҳимоялашда бор имкониятлардан фойдаланишлари зарурлигини, бу борада маҳаллий ҳокимиятлар билан бир ёқадан бош чиқариб ҳаракат қилишлари лозимлигини алоҳида уқтириб ўтган эдилар. Бинобарин мазкур ҳужжат ана шу асосда тузилди.

Мувофиқлаштирувчи кенгашнинг туман ҳокимлиги билан тузилган ҳудудий келишувида меҳнаткашларни, келажагимиз ворислари бўлган ўқувчи ва талабаларни ижтимоий-иқтисодий ҳамда ҳуқуқий томондан муҳофаза қилиш бўйича тузилган ҳужжатда туман саноат корхоналари, ташкилотлар ва муассасаларнинг бир маромда ишлаши, ёшларнинг билим олиши учун етарли шарт-шароит яратиш тўла-тўкис ўз ифодасини топгандир. Натижада ўтган йилда тумандаги мулкчилик шаклидан қатъий назар барча жамоа ва фермер хўжаликлари, корхоналари, ташкилотлар, идоралар ва муассасаларнинг бир маромда ишлашига эришилди. Бунинг самараси ўлароқ 11900 тонна ғалла, 680 тонна картошка, 10 минг тонна сабзавот, 1440 тонна мева, 605 тонна полиз, 788 тонна узум, 618 тонна гўшт, 5615 тонна сут, 400 минг дона тухум етиштирилди. Бундан биринчи навбатда туман аҳолиси баҳраманд бўлмоқда.

— Маълумки, ижтимоий муҳофаза дейилганда кўпроқ ишловчиларнинг рўзғор тебратишларида кўмаклашиш, турмуш маданиятини кўтариш ва фаровонликка эришиш масалалари кўзда тутилади. Шундай экан, бу борада ҳам тўхталсангиз.

— Масалан, кам таъминланган, моддий ёрдамга муҳтож, имтиёзга эга бўлган ва қаровчисни йўқотганларни, шу жумладан, уруш қатнашчилари ҳамда ногиронларни, Чернобил фожиасида саломатлигини йўқотган фуқароларни қўллаб-қувватлашга алоҳида эътибор берилмоқда. Шу мақсадлар учун 46 миллион 685 минг сўмга яқин маблағ сарфланди. Шунинг 1 млн. 179 минг сўми касаба уюшма ташкилотлари ҳиссасига тўғри келади. Маориф ходимларига иш жойларига бепул бориб келишлари учун маҳаллий бюджетдан маблағ ажратилди. Жамоа хўжаликлари аълочи ўқувчилар, кам даромадли оила фарзандлари учун стипендиялар ташкил этдилар. Туман аҳолисининг турмуш даражасини яхшилаш учун 585 ўринли мактаб, 175 ўринли қишлоқ шифохонаси шахобчалари, 40 ўринли юқумли касалликларни даволаш шифохонаси ҳамда турар-жой бинолари фойдаланишга топширилди.

— Ишсизларни иш билан таъминлаш, янги иш ўринлари барпо этиш ҳақида ҳам гапирсангиз?

— Аҳолини иш билан таъминлаш мақсадида тумандаги Оқтош шаҳарчасида янгидан гугурт фабрикаси ишга туширилди. «Ахсикент» қўшма корхонасида «Ширинлик» агрофирмасида ва «Оҳангар» трактор таъмирлаш корхонасида икки навбатда иш ташкил этилди. Натижада анчагина одамлар иш билан таъминланишди. Умуман ўтган йилнинг ўзидагина 1603 та қўшимча иш ўринлари яратилди. Ҳозирда Шаҳанд йигирув фабрикасини Покистон билан биргаликда қўшма корхонага айлантириш, Холматов қишлоқ кенгаши ҳудудида шакар ишлаб чиқарувчи корхона қуриб ишга тушириш ишлари бормоқда.

— Саломатлик — туман бойлик, дейди халқимиз...

- Гапингизни тушундим. Туман ҳокимлиги ва касаба уюшма ташкилотлари ишловчилар ва уларнинг фарзандлари саломатликларини мустаҳкамлашида алоҳида эътибор беришмоқда. Чунончи, ўтган йилда келишувга мувофиқ 1100 ишчи-хизматчининг дам олиб, соғлиғини тиклашига эришилди. 700 нафар ўқувчи ёзги таътил даврида соғломлаштириш масканларида дам олдилар. Шундан кам даромадли оила фарзандларидан, ногирон ва етим болалардан 100 нафари бепул дам олишди.

Афсуски, келишувда кўзда тутилган барча масалалар тўла-тўкис амалга ошди, деёолмаймиз. Тумандаги жамоа хўжаликларида, қурилиш ва транспорт ташкилотларида иш ҳақларини ўз вақтида бермаслик ҳоллари ҳамон давом этмоқда. Ҳозирги кунда туманда 1998 йилнинг 1 январь ҳолатига 71 миллион сўмлик кечиктирилган иш ҳақлари бўлган. Ташкилотлар, жамоа хўжаликларининг 2 ёшгача боласи бор оналарга тўланадиган нафақа пуллари кечиктирилмоқда. Гоҳо, Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланган 8 турдаги озиқ-овқат маҳсулоти савдо шаҳобчаларида бўлмайди. Туман ҳокимлиги ва касаба уюшмалари Мувофиқлаштирувчи кенгаши мазкур келишув бажарилиш якунларига бағишланган қўшма йиғилишда бу масалани атрофлича кўриб чиқди. Келгусида уларни тўла амалга ошириш чоралари белгиланди.

Обиджон ЖУМАНАЗАРОВ.

КАРВОН МАРРАГА ЯҚИНЛАШМОҚДА

Георгий Аъзамов номидаги Республика шахмат-шашка клубида бир йўла иккита турнир - эркаклар ва аёллар чемпионати бўлиб ўтмоқда. 63-бор ўтказилаётган эркаклар баҳсида 13 нафар шахматчи ғолиблик учун курашаяпти. Уларнинг 4 нафари халқаро гроссмейстер, 4 нафари халқаро мастер, 4 нафари спорт устаси унвонига эга. Биргина мастерликка номзод бор. Гроссларнинг исми фамилиясига келсак, Александр Ненашевдан ташқари ҳамма зўрлар йиғилишган, ўтган йилги чемпион - тошкентлик Рустам Қосимжонов, қолган «гросс»лар Чирчиқ шахмат мактабининг вакилларидир. Сергей Загребельний, Михаил Салтаев, Саидали Йўлдошевлар олий лиганинг кўрки бўлиб туришибди. Республикамизда «беш минути» кам «гросс» лар талайгина. Улардан фақат 4 нафари - самарқандлик Тоҳир Воҳидов, Шуҳрат Сафин, янгийўллик Владимир Егин ва тошкентлик Дмитрий Қаюмов дона сурмоқда. Спорт мастерлари ҳам сараланган. Георгий Борисенко, Марат Жумаев, Иброҳим Каримов, Рамзиддин Қурбеддинов. Эслатиб ўтамиз, кейинги икки шахматчи ва ягона мастерликка номзод Собир Умаров йил бошида ўтказилган биринчи лигада муваффақиятли қатнашиб, олий лигага йўлланма олишган. Мухлисларга яна бир нарсани эслатиб ўтмоқчимиз. 13 нафар иштирокчи орасида 7 нафарига чемпионлик насиб этган. Шулардан Георгий Борисенко билан Саидали Йўлдошев уч мартадан, Сергей Загребельний билан Михаил Салтаев икки мартадан, Владимир Егин, Шуҳрат Сафин ва Рустам Қосимжонов бир мартадан чемпионлик унвонига сазовор бўлишган...

Шахмат

Мусобақани самарқандлик Марат Жумаев яхши бошлаган эди. Лекин 4-турдан кейин у мағлубият аламини чека бошлади. Олдин халқаро мастер Дмитрий Қаюмовга имкониятни бой берди. Кейинги турда халқаро гроссмейтер Михаил Салтаевга ютқазди. Ҳозирча (10 имкониятдан сўнг) чирчиқлик Сергей Загребельний 6,5 очко жамғарган ҳолда олдинда бормоқда. Ўтган турларда Рамз Қурбеддинов, Иброҳим Каримов, Георгий Борисенко, Собир Умаров ва Марат Жумаевларни тўла устунлик билан енгди ва Шуҳрат Сафин, Сайдали Йўлдошев, Тоҳир Воҳидовлар билан дуранг ўйнади. Рустам Қосимжонов ва В.Егинлардан енгилди. Биласиз, тошкентлик халқаро мастер Дмитрий Қаюмов узоқ йиллардан бери Республика биринчиликларида мунтазам равишда қатнашиб келади. У бир неча бор совринли ўринларни эгаллаган. Бироқ, чемпионлик насиб этмай келаяпти. Эҳтимол, мазкур чемпионатда омад унга кулиб боқар, ҳозирча у ёмон ўйнамаяпти. Тўлиқ очколарни у Қосимжонов, Сафин, Борисенко ва Жумаевлардан олди. Қурбеддинов, Салтаев, Воҳидов, Умаров билан очкони баҳам кўрди. Мағлубият нималигини билмай келаётганлар орасида янгийўллик халқаро мастер Владимир Егин ҳам бор. У учта тўлиқ очкони Қурбеддинов, Каримов, Загребельнийларни ютиб, қўлга киритди. Салтаев, Йўлдошев, Борисенко, Воҳидов, Умаров ва Жумаевлардан ярим очкони юлиб олди. Унинг чемпионлик унвонига сазовор бўлганига ҳадемай 20 йил бўлади. Иккинчи бор бундай унвонга сазовор бўлиш учун у астойдил ҳаракат қилмоқда.

Қосимжонов, Йўлдошев, Сафин, Салтаевларнинг ўйини ҳозирча қовушмай турибди. Леки улар кези келганда «фил суриб, от ўйнатиш» ни билишади. Чемпионлик шу кунгача 33 нафар шахматчига насиб этган экан, бу сафар улар сони ортадими, ёки ... буни вақт кўрсатади.

Юқорида аёл шахматчилар ҳам олий лига баҳсларини бошлаганликларини айтиб ўтган эдик. Бу йилги чемпионат жуда ёшариб кетди. 12 нафар шахматчи орасида қарийб ярмиси ёш қизлардир. Бу борада самарқандлик мутасадди ва мутахассисларни олқишламоқ керак. Улар бир эмас, уч нафар - Мавжуда, Ирода, Шахноза Ҳамроқуловаларни юборишибди. Мавжуда спорт мастери унвонига эга. У бундан 18 йил илгари, яъни 1980 йилда чемпион ҳам бўлган. Ирода ва Шахноза ҳам шундай унвонга сазовор бўлишган, фақат ёшлар ўртасида. Дастлабки турларни кўтаринки руҳда ўтказган ёш, мастерликка номзод Ирода ишонч билан пешқадамликни қўлга олганда, ҳаммага ҳали мусобақаларнинг тажрибалироқ, кучлироқ иштирокчилари ўз «сўз»ларини айтишлари керакдек туюлган эди. Лекин улар ўйлаганчалик бўлмаяпти. Ирода тур ўтган сайин пишиқ-пухта ўйинлар кўрсатиб, бу ақл-идрок ўйини мухлисларини хушнуд этмоқда. У 9 имкониятдан 6,5 очко жамғарди. Оралиқ маррани Анжела Хегай бир маромда босиб ўтиб, 6 партиядан 4 ғалаба ва 2 дуранг билан олдинда бораётганида, Ольга Ким ҳисобида 4 тагина очко бор эди. Шундан сўнг, Ольга Ким отини «қамчилади». Ҳозир у 7 та ғалаба, бир дуранг, бир мағлубият билан пешқадам бўлиб олди. ФИДЕ мастери Рена Мамедова ўйинларни ўзгача тусда ўтказмоқда. У 9 уринишдан 7 очко тўплади. Асосий рақибаси Анжела Хегайга бой бериб, Лёвушкина, Сон, Горшкова, Ким, Рогова, Ш.Ҳамроқуловалардан тўлиқ очкони ютиб олди. Малиничева, М.Ҳамроқуловалар билан тенг баҳам кўрди. Тошкентлик спорт устаси Ирина Горшкованинг негадир «машқи» пастроқ. У 10 имкониятдан 3,5 очко тўплай олди, холос. Шаҳноза Ҳамроқулова эса 10 учрашувдан барчасида мағлубиятга учради.

Оралиқ маррадаги тур пешқадамлар баҳсининг кескинлиги билан ажралиб турди. Халқаро мастер Ольга Ким қора доналар билан ўтган йилги чемпион Рена Мамедовага қарши ўйнади. Ўйин давомида оқ доналарнинг устунлиги сезилиб турди. Ноёб юришлар топгудай бўлса, Ольга Ким ярим очкога эга бўлиши мумкин эди. Спорт усталигига номзод Севара Юсубалиева дастлабки турларни негадир бўш ўтказди. Тўғри, у тенгқурлари Елена Рогова ва Ш.Ҳамроқуловалардан қийинчиликсиз тўлиқ очколар олди. 6 турда у спорт устаси Лида Малиничевага қарши оқ доналар билан ўйнади. Айтиш мумкинки, Севара оқ доналар билан ўйнашнинг ўзига хос афзалликларини амалда исботлади. Тўлиқ очко олди. Қисқаси, у 9 имкониятдан 5 очко тўплаб, дона сурмоқда.

Довлиёр ЮСУПОВ.

Мунажжим таъбири

Саломатлигингизни асранг

(19-25 май кунлари учун)

19-21 май кунлари Ой Балиқ буржи остида ўтади. Бу давр мобайнида сизни асосан оёқ таги - тўпиқнинг зирқираб оғриши, оёқ ва қўл учларида қон айланишининг ёмонлашиши, руҳий хасталик безовта қилиши мумкин. Ёғли овқатлардан ўзингизни тийинг, спиртли ичимликларни истеъмол қилиш бутунлай ман этилади, акс ҳолда буйрак хуруж қилиши мумкин. Тери тўқималари ҳам нозиклашиб, аллергия ҳоллари кучаяди. Сезги аъзолари, буйракка ва оёққа қўлланиладиган барча муолажалар ва тиббий жароҳлик операцияларини иложи борича қилмаган маъқул. Шу кунлари камроқ юринг, оёғингизга ноқулай ва қаттиқ пойафзаллар кия кўрманг. Кучли ва тез таъсир қилувчи дори-дармонлар қабул қилиш, оёқ массажи ва сув билан боғлиқ муолажалар тавсия этилмайди.

21-23 май кунлари Ой Қўй буржи остида ўтади. Бу давр ичида бош суяклари, кўз, тишлар, яноқ суякларининг нозиклашиши хавфи бор. Кўриш қобилиятининг сусайиши, бош оғриқлари, уйқусизлик, руҳий безовталик кучаяди. Тиш олдириш, қулоқ тозалатиш, юзга ва бошга қилинадиган ҳар қандай тиббий операциялар ман этилади. Шу кунларда буйрак ва унга боғлиқ аъзоларга қилинадиган барча муолажа турлари муваффақиятли кечади.

23-25 май кунлари Ой Бузоқ буржи остида ўтади. Бу вақт мобайнида томоқ ва эндокрин тизимлари фаолиятида салбий ўзгаришлар юз беради. Томоқ ва бўйин аъзоларига бирон бир таъсир ўтказувчи ҳаракатлар қила кўрманг. Жинсий аъзолар билан боғлиқ ҳар қандай муолажа турлари ниҳотда омадли кечади.

«Айтсам тилим, айтмасам дилим куяди»

Суҳбатдошимиз Қашқадарё вилоят давлат солиқ бошқармаси Ҳуқуқий шахсларни солиққа тортиш бўлимининг бошлиғи Ҳотам Луқмонов.

— Давлат хазинасининг асосини ташкил қилувчи солиқ тизими тобора такомиллашиб, жамият, аҳоли манфаатларини қўллаб-қувватлаш, ижтимоий ҳимоя қилишга қаратилган фармонлар, қарорлар қабул қилинмоқда. Бюджетга тушадиган маблағларнинг ортиши иқтисодиётни мустаҳкамлаш, ижтимоий тадбирларни кенг кўламда амалга ошириш имконини бераётир. Биргина бизнинг вилоятимизда шу йилнинг ўтган биринчи чорагида давлат бюджетига 5 миллиард 753 миллион 49.1 минг сўм маблағ туширишга эришилди.

— Бу қувончли албатта. Бироқ қайси ташкилот ёки корхона ҳисоботини текшириш далолатномаларини кўздан кечирмайлик дилларни ғаш қиладиган нуқсонларга йўл қўйилаётганлиги, даромадларни яшириш, солиқларни камайтириш ҳолларига дуч келамиз. Бу ниманинг аломати?

— Саволингиз асосан эътирозлардан иборат бўлди ва улар жуда ўринли. Аввало шуни таъкидлаш лозимки, ҳали солиқ тизимининг ривожланган мамлакатлардагидек такомиллашишига бир оз фурсат керак. Худо ҳоҳласа солиқлардан тушадиган маблағлар энг савоб ишларга сарфланишини дилдан англайдиган, аксинча биринчи галда бу соҳадаги қарзларни узишга ҳаракат қиладиган кунлар келади. Ҳозирча камчилик, хато, ҳатто жиноятларга йўл қўйилаётганлиги сир эмас.

Биз қуйи ташкилотлардаги ҳамкасбларимиз билан бирга шу йилнинг биринчи чорагида 910 корхонада солиқ қонунчилигининг йўлга қўйилиши билан танишдик. Роппа-роса 541 ташкилотда қонунларга риоя этилмаганлиги маълум бўлди. Қарши туманидаги махсус қурилиш бошқармасида фойда ва қўшимча қиймат солиқларидан 529.1 минг сўм қўшимча, 391.7 минг сўм молиявий жарима ҳисобланди. Вилоят бўйича қўшимча солиқ 39669.9 минг сўмни, яширилган даромад 1675.7 сўмни ташкил этади. Улар молиявий жарималар билан 99369 минг сўм миқдорида ундирилади. Бу шундай ҳам оғир аҳволда бўлган ташкилотларнинг молиявий ҳолатига салбий таъсир кўрсатмасдан қолмайди.

— Бундан фақат корхона зарар кўрадими ёки ана шу хатоларга йўл қўйган раҳбарларга ҳам жазо кўриладими?

— Албатта айбдорлар ҳам жазодан қутилиб қолмайдилар. Ўтган уч ой мабойнида 822 мансабдор шахслар 2357.8 минг сўм миқдорида маъмурий жаримага тортилдилар.

— Нуқул зарар, бир томонда давлат хазинасига, иккинчи томонда оила бюджетига путур етаяпти. Шу ўринда шундай ҳақли савол туғилади. Хўжалик раҳбарлари бунга кўра-била туриб йўл қўядиларми ёхуд қонун-қоидаларни билмайдиларми?

— Хато ва камчиликлар турли ҳолатда рўй бериши мумкин. Аввало ўта бепарволик, масъулиятсизлик бунга сабаб бўлаяпти. Оддийгина бир мисол: бошлиқлар ва бош ҳисобчилар ойлик, чораклик, йиллик ҳисоботлар қаерга, қачон топширилиши лозимлигини беш қўлдек биладилар. Лекин уларни атайлаб кечиктирадилар-у, лак-лак жарима тўлайдилар. Шу йилнинг биринчи чорагидаёқ Қарши шаҳридаги «Асос», «Қўнғиртов», Ғузор туманидаги «Нормамат» фирмалари, Шаҳрисабз туманидаги «Меъмор» кичик корхонаси, Қарши шаҳридаги 130-механизациялашган кўчма жамлама каби ўнлаб ташкилотлар ҳисоботларни ўз вақтида тақдим этмаганликлари боис 10 фоизли жаримага тортилдилар.

Замон талаби билан янги-янги қонунлар қабул қилинаяпти, йўриқномаларга ўзгаришлар киритилмоқда. Булар Республика матбуотида, махсус касбий журнал ва газеталар саҳифаларида ўз вақтида ёритиб турилибди. Аксарият раҳбарлар, айниқса бош ҳисобчилар ана шу янгилик берилган имтиёзлардан бехабарлар. Биз ҳар бир ўзгариш бўйича жойларда турли амалий кенгаш ва маслаҳатлар ўтказамиз. Айрим раҳбарлар ҳатто ана шу йиғилишларга келишни ҳам лозим топмайдилар. Оқибатда бу билимсизлик ва лоқайдлик корхонага ҳам, ўша ташкилот раҳбари ҳамда бош ҳисобчисига ҳам қимматга тушади.

Яна бир очиқ ҳақиқат бор. Ҳалқимиз айтганидек, «Айтсам тилим, айтмасам дилим куяди». Биз назорат қилувчи органлар фаолиятини мувофиқлаштирувчи Республика кенгашининг режа-жадвалига асосан ҳар чорак якуни бўйича Республика Вазирлар Маҳкамасининг 362 ва 427 сонли қарорларига асосан банк муассасаларида солиқ қонунчилигига риоя этилишига доир текширувлар ўтказамиз. Республикамиз, вилоятимиз иқтисодиёти ривожига солиқ ва тушимларнинг ўз вақтида ундирилишига молиявий интизомнинг тўғри ташкил этилишига биз билан жавобгар ҳисобланган банк муассасаларида бу борадаги қонун-қоидалар бузилаётганлигига сира тоқат қилиб бўлмайди. Биринчи чоракда солиқ тўловчи 16 банк муассаси текширилганда 48.3 минг сўм қўшимча солиқ, 110.6 минг сўм камайтирилган даромад аниқланиб, молиявий жарималар билан давлат бюджетига ундириш учун 367.4 минг сўм ҳисобланди. Бундан ташқари, солиқ идоралари томонидан қўйилган тўлов талабномаларининг ундирилиш муддати кечиктирилганлиги учун 7 банк бўлимига 513.2 минг сўм қўшимча жарима чораси қўлланилди. Бу хато ва камчиликларга йўл қўйган 17 раҳбар ва бош ҳисобчилар 53.5 минг сўм миқдорида маъмурий жаримага тортилдилар.

— Республика солиқ қўмитасининг буйруғига асосан чет эл инвестициялари иштирокидаги қўшма корхоналарни солиққа тортиш сектори ташкил этилганлигидан хабаримиз бор. Ана шу соҳадаги аҳвол қандай?

— Вилоятда 42 та қўшма корхона рўйхатга олинган. Афсуски, уларнинг 24 таси фаолият кўрсатмаяпти. Улар Америка, Покистон, Афғонистон, Туркия, Индонезия, Хитой, Британия ҳамда ҳамдўстлик мамлакатлари билан ҳамкорликда ташкил этилган. Сектор ходимлари улар фаолиятини ҳар чорак якуни бўйича таҳлил қилиб бормоқдалар. Учрайдиган айрим салбий камчиликларга нисбатан тегишли тартибда чора қўлланилиб, айбдорлар жазоланаётир. Қарши шаҳридаги «Ҳамкор-Феврикс» Ўзбекистон — Покистон қўшма корхонасининг 1997 йилги молиявий фаолияти кўздан кечирилганда даромад солиғи кечиктириб тўланганлиги маълум бўлди ва мансабдор шахслар тегишли маъмурий жаримага тортилди.

— Солиқ ташкилотларини қийнайдиган асосий муаммолар нималардан иборат, деб ҳисоблайсиз?

— Улар бир талай ва мен фақат икки муҳим муаммони қайд этишни истардим. Булардан биринчиси корхонанинг бюджет олдидаги боқиманда қарзларининг кўпайиб бораётганлигидир. Айни вақтда вилоятда у 8074.1 млн. сўмга етди. Дебитор қарзларнинг ўзаро ҳисоб-китоблар (протоколлар) бўйича, векселлар орқали ёпилиши бюджетга маблағ тушишини оғирлаштирмоқда. Иккинчиси, кадрлар муаммоси. Вилоятда 14271 ҳуқуқий шахс рўйхатга олинган. Ҳар бир бўлим мутахассисига 103 корхона, ташкилот тўғри келади. Улар сони йил сайин ошиб боришига қарамасдан, бўлимда мутахассислар сони қисқариб бормоқда. Устига-устак уларнинг кўпчилиги жойлардаги маҳаллий ҳокимият, прокуратура, ички ишлар бўлимлари ва бошқа назорат органлари топшириқларидан бўшамайдилар. Бу текширишлар самарадорлигига, сифатига салбий таъсир кўрсатмасдан қолмайди.

Суҳбатдош:
Қ.ЭГАМБЕРДИЕВ,
Қарши шаҳри.

Биздан сўрадингиз...

Саволларга республика касаба уюшмалари Федерацияси меҳнат ҳуқуқлари бош инспектори, юридик бўлим мудири Ҳамидулло ПРИМҚУЛОВ жавоб беради.

Мени ишдаги камчиликларим учун ишдан бўшатишган эди. Бошқа жойга ишга кираётганимда бунинг таъсири бўладими, йўқми? Бўлса, у нималардан иборат бўлади?

К.ЭШМУРОТОВ.

Амалдаги Меҳнат Кодексининг 81-моддасига биноан меҳнат шартномасини бекор қилиш (ишдан бўшатиш) асослари (сабаблари) меҳнат дафтарчасига ёзилмайди. Бундан кўриниб турибдики, Сиз бошқа ишга жойлашишингизда аввалги ишингиздан қандай бўшаганингиз кейинчалик ҳеч бир таъсир кўрсатиши мумкин эмас.

***

Мен ўзимга тегишли иш ҳақини турмуш ўртоғимдан тилхат ёзиб бериб юборишларини сўрасам, ишхонамдан рад қилишибди. Тегишли идорадан тасдиқланган «Ишонч қоғози» сўрашибди. Шу тўғрими?

Р.ЖАЛИЛОВА.

Ҳа, талаб тўғри. Чунки Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик Кодекси 137-моддасида кўрсатилишича хат-хабарларни, шу жумладан, пул ва буюмларни олишга, иш ҳақини ҳамда меҳнат муносабатлари билан боғлиқ бўлган бошқа тўловларни олишга муаллифлар ва кашфиётчиларга тўланадиган ҳақларни, пенсиялар, нафақалар ва стипендияларни, шунингдек, банк муассасаларидан суммаларни олиш ҳақидаги ишончнома ваколат берувчи ишлайдиган ёки ўқийдиган ташкилот, у яшайдиган уйга хизмат кўрсатувчи уй-жойдан фойдаланиш ташкилоти, ўзининг яшаш жойидаги фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ёхуд фуқаро даволанишда бўлган тиббий муассасанинг маъмурияти томонидан тасдиқланиши мумкинлиги кўрсатилган.

***

Бир ҳафта даволаниш учун иш ўрнимга бир танишимни ишлаб туришини сўраб мурожаат қилсам, қонун бунга йўл қўймайди, дейишди. Бизнинг ишимиз оддий фаррошлик. Менга тўғри муносабатда бўлишдими?

Ҳ.АЛЛАМУРОДОВА.

Ҳа. Сабаби сизни танишингиз корхона иш берувчиси билан меҳнат муносабатида эмас. Меҳнат муносабатларини, яъни меҳнат шартномаси мавжудлигининг боиси шундаки, меҳнат вазифасини бажариш билан боғлиқ бир қатор юридик оқибатлар келиб чиқади. Масалан: Меҳнат Кодексининг 180-моддасига биноан ишдаги ютуқлар учун ходим рағбатлантирилиши ёки аксинча шу кодекснинг 181-моддасига биноан ходим интизомий жазога тортилиши мумкин. Яна бир мисол, агар ходим саломатлигига меҳнат вазифасини бажариш жараёнида бирон бир зарар етказилса иш берувчига бу зарарни тўлаш мажбурияти 189-моддада кўрсатиб ўтилган.

Сизнинг танишингиз шу корхонанинг ходими бўлмагани туфайли юқоридаги каби оқибатлар қўлланилмайди, шу боис ҳам сизга айтилган жавоб тўғридир.

***

Жами 23 йил педагогик стажим бор. Лекин нафақага асосий иш жойим ҳисобланган туман капитал қурилиш бошқармасидан чиқдим. Ўқитувчиларга бериладиган 50 фоизли коммунал имтиёзлардан фойдаланишга ҳақлиманми, йўқми?

Турсунбой АБДУКАРИМОВ.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1980 йил 13 ноябрдаги «Барча турдаги мактаб ўқитувчиларига, болалар уйларининг тарбиячиларига қўшимча имтиёзлар, юқори синф ўқитувчиларининг иш ҳақларини ошириш» ҳақидаги Фармонининг 3-бандига биноан 10 йилдан кам бўлмаган педагогик стажга эга бўлган нафақадорлар, улар қайси корхона, муассаса, ташкилотдан нафақага чиққан бўлишларидан қатъий назар агар улар қишлоқ жойларида ва шаҳар кўринишидаги қишлоқларда яшасалар, квартира ва коммунал хизмат ҳақини тўлашдан батамом, шаҳарда яшасалар эса шу тўловлардан 50 фоизга озод этилганлар.

***

Ҳар бир ўқитувчига 50 фоизлик коммунал имтиёзларидан фойдаланиш ҳуқуқи берилган. Лекин 4 ўқитувчи ота-она, келин, ўғил бирга яшашса, унда фақат биттаси бу имтиёздан фойдаланадими?

Ж.ШАРИПОВ.

Битта хонадонда яшовчилардан неча киши педагог бўлишидан қатъий назар шу турар жой учун квартира ва коммунал хизмат ҳақига 50 фоиз имтиёз берилади. Чунки, Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Барча турдаги мактаб ўқитувчиларига, болалар уйларининг тарбиячиларига қўшимча имтиёзлар, юқори синф ўқитувчиларининг иш ҳақларини ошириш» ҳақидаги фармони ҳар бир педагогга эмас, балки ҳар бир квартира ҳақига 50 фоизли имтиёз беришни назарда тутади.

ЛОЙИҚ ЖАЗОНИНГ ЎЗИ ЙЎҚ

Кутилмаганда, тутзор ичини қазиш пайтида қопга солинган аёл жасади топилди. Жасад чала чириган, куйган, томоғи ип билан боғланган эди.

Бу мудҳиш воқеа Жиззах туманининг У. Ҳотамов номли жамоа хўжалиги ҳудудида рўй берди. Жасад топилган жойга тезда вилоят прокуратураси ва ИИБ ходимлари етиб келишди ҳамда ушбу иш юзасидан зудлик билан жиноий иш қўзғатилди. Афсуски, узоқ вақт давомида марҳумнинг шахси ва қотилларини аниқлаш имкони бўлмагач, жиноий иш маълум муддатга тўхтатиб қўйилди.

1997 йил январь ойида Жиззах туман прокуратураси томонидан бу иш қайта қўзғатилиб, терговчи Турсунов ихтиёрига топширилди. Тинимсиз олиб борилган изланишлар натижасида, ниҳоят марҳуманинг шахси аниқланди. У Жиззах шаҳридаги «Иттифоқ» маҳалласида яшаб келган бева аёл Ҳ. Қосимованинг жасади бўлиб чиқди.

1996 йил 26 сентябрь куни Қосимова опасиникига меҳмонга келади. Ҳар қалай жигари-да, опасини, жиянларини соғинади чоғи. Опаси синглисини кўриб ҳайратга тушди. Юрагидаги ғазаб ва нафрат уни бироз гангитиб қўйганди. Бироқ тезда ўзини қўлга олиб, юзидаги сунъий табассум билан ичидаги қабиҳ ниятларини яширган ҳолда, синглисини қучоқ очиб кутиб олди. Бундан бир неча йил илгари уй-жой талашишдан каттагина жанжал- келишмовчиликлар келиб чиққанди. Шу-шу улар «юз-кўрмас» бўлиб кетишган.

Опанинг юрагидаги нафратини жигарлик ришталари ҳам кетказа олмади. Синглисига ёлғон-яшиқ опалик муносабатларини кўрсатар экан, кўнглидан битта хаёл кетмас эди. Уни ўлдириш... Ўз синглисининг қонини ичиш нияти турарди. Шу нарсаларни хаёлидан ўтказар экан, ўз қабиҳ ниятларини амалга ошириш режасини тузди.

Синглиси овқатланиб бўлгач ўзини нохуш сеза бошлайди ва тезда уйига қайтиш истагини билдиради. Опа ғамхўрлик ниқоби остида ўғли билан уни уйигача кузатиб қўйишини айтади. Шу пайт секингина синглисининг олдида турган косага нигоҳ солди. Қараса овқат охиригача ичилган. Опа бўлса ичида ўз-ўзича-«ҳаммасини ичиб бўлди, тайёр, мана энди ўласан»-дейди. Сабаби опа синглисининг овқатига заҳарли дори қўшиб берган эди-да.

Опаси ва жияни кўмаги билан зўрба-зўр уйига етиб келган сингил беихтиёр ўзини тўшакка отди. Унинг ҳимоясиз ва беҳушлигидан фойдаланган опаси ғамхўрлик кўрсатаётган бўлиб, уни турғазиб қайтадан машинага солиб, ўз ҳовлисига олиб келишади. Ана шу жойда опа бор ғазабини кўзлари қон тўла нафратини намойиш этди. Синглисини ўғлининг кўмагида ўз қўли билан буғиб ўлдирди. Шу алфозда кенжа ўғли ҳам уйғониб чиқди ва ҳовлиқиб жасадга айланган холасини қопга жойлаётган опаси ва акасига ёрдамлашиб юборди.

Она-бола қотиллар жасаддан тезроқ қутилиш мақсадида қопни аравачага жойлаб, шаҳар чеккасига йўл олишади. Темир йўлдан ўтгач, тутзорга кириб мурдага бензин сепиб ёқиб юборишади. Ёнғин кучайиб кетса тим қоронғу жойда ўзга кутилмаганда пайдо бўлган кимсаларнинг эътиборини тортишидан чўчиб, чала куйган мурдага тупроқ сепиб шу ернинг ўзида кўмиб ташлашади.

О, бу шум тақдир. Бир бева аёлнинг бошига ҳам шунча кулфат, ёғдирдингми?! Жигарим деб излаб борган жигарларининг қўли билан унга шунчалик вахшийлик қилдингми?! Унинг чирқираган руҳида не-не дард ҳасратлари қолиб кетди экан.

Қонун қотилларга қилмишларига яраша жазо тайинлади. Лекин бу жиноятни жиноят деб бўлармикин? Чунки жиноятга биз турмушимизда тез-тез содир қилиниб турадиган, адашган кишиларнинг хато ва камчиликлари сифатида қарашга ўрганиб қолганмиз. Бироқ, бу жиноятдан ҳам оғирроқ жиноят бўлса керак. Инсоний тушунчалар доирасига сиғдириб бўлмайдиган ёвузлик бўлса керак. Инсоният, инсон деган номга иснод шу бўлса керак. Ахир гўзаллик тимсоли бўлган аёлга, бу аёлнинг қилмишларидан ҳам оғирроқ иснод борми?

Унга лойиқ жазонинг ўзи борми?

Маҳмуд ЖЎРАЕВ,
Ўзбекистон Республикаси прокуратураси тергов Бош бошқармасининг ташкилий-услубий бўлими прокурори.
ДИЛОРОМ,
«Ишонч» мухбири.

Сайхунобод туман ички ишлар бўлими катта сержанти Минаимбек Салибоев қишлоқ хўжалик экинларини, жумладан ғаллани пайхон қилинишидан сақлашда ўз хизмат вазифасини ҳалоллик билан ўтамоқда.

Суратда: катта сержант М.Салибоев далада.

Нурмамат АЛМУРОДОВ олган сурат.

«Сиз қонунни биласизми?»

НУРОБОДЛИКЛАР ҒОЛИБ

Тошкент Давлат университети маданият саройида мактабларнинг юқори синфлари ва лицейлар ўқувчилари ўртасида «Сиз қонунни биласизми?» Мавзусида республика танлови иштирокчиларининг финал учрашуви бўлди. Танловни республика ёшларининг «Қамолот» ёшлар жамғармаси Ўзбекистон Олий Суди, Адлия, Ички ишлар, Халқ таълими вазирликлари билан биргаликда ташкил этди.

Танлов бир неча босқичда ўтди. Тошкентдаги финал учрашувда Андижон, Самарқанд, Сирдарё, Хоразм, Тошкент вилоятлари ва Қорақалпоғистон Республикасининг маҳаллий танловларда ғолиб чиққан командалари иштирок этди. Болалар республикамиз қонунларини, Президентимиз Фармонлари ҳамда ҳукуматнинг ижтимоий-иқтисодий ислоҳотларни амалга оширишга қаратилган қарорларини яхши билишларини намойиш этиб, бу борада ўзаро беллашдилар. Мамлакат Конституцияси ва сайлов тўғрисидаги қонунларни билишга алоҳида эътибор берилди. Самарқанд вилоятининг Нуробод туманидаги 10-ўрта мактабнинг юқори синф ўқувчилари қонунларни жуда яхши билишларини намойиш этдилар. Ҳакамлар қарори билан уларнинг командаси республика танлови ғолиби, деб эълон қилинди.

А.ИВАНОВА,
ЎзА мухбири.

Ҳуқуқшунос малакаси ошсин...

ҲОДИСА СОДИР БЎЛГАНДА...

(Боши 1998 йил 28 апрель сонида)

Маълумки, кўпчилик ҳолларда ҳодиса содир бўлганлиги ҳақидаги хабар милицияга тушади. Лекин терговчи бевосита арз қилган шахс билан суҳбатлашган пайтда айрим тавсияларга риоя қилиши лозим. Хусусан, содир бўлган ҳодиса юзасидан имкон борича тўлиқроқ маълумот олишга ҳаракат қилиш керак. Ҳодиса жойида қандай изларнинг, буюмларнинг мавжудлиги, у ерга қандай қилиб тез ва қулай йўл билан бориш мумкинлиги масалаларини аниқлаб олиш мақсадга мувофиқдир. Ҳодиса жойини қўриқлаб туриш тўғрисида шунчаки топшириқ бериш билан кифояланмасдан, қандай йўллар билан қўриқлаб туришни тушунтириш, қандай усуллар билан қўриқланганда у ердаги изларга, буюмларга путур етмаслигини тушунтириш лозим.

Ҳодиса содир бўлган жойга бораётган терговчини руҳий ҳолати катта аҳамиятга эга. Агар терговчи ҳодиса содир бўлган жойни кўздан кечиришга киришар экан, у ердан бирон-бир аҳамиятга эга бўлган нарса топаолмаслигини ўзига сингдирса, шу сабабдан кўздан кечиришни юзаки, шунчаки ўтказишни кўзлаган бўлса, бу тергов ҳаракати яъни кўздан кечириш ҳеч қачон яхши, сифатли бўлмай, вақтни беҳуда кетказишдан иборат бўлиб қолади.

Ҳодиса жойини кўздан кечиришда иштирок этаётган прокуратура ва ички ишлар идораларининг мансабдор шахслари терговчини шошилтирмасликлари, кўздан кечириш ҳаракатларини тезроқ тугатилишини талаб қилмасликлари лозим.

Терговчи ҳодиса содир бўлган жойга етиб келгандан кейин:

- аввало жиноят асоратлари бартараф қилинган ёки қилинмаганлигини, жабрланувчиларга ёрдам кўрсатилган-кўрсатилмаганлигини аниқлаб, бу ишлар амалга оширилмаган бўлса, уни ташкиллаштириш чораларини кўради;
- ҳодиса жойидан бегона шахсларни четлаштириш, ҳодиса жойини қўриқлаш чоралари кўрилган-кўрилмаганлигини текширади, лозим топилган ҳолда бегоналарни у ердан четлаштириб, жойни қўриқлаш чорасини кўради;
- содир бўлган ҳодиса тўғрисида дастлабки маълумотларни олади, жиноят оқибатида мазкур жойни, вазиятнинг ҳолатига шахсан жиноятчини ўзи ёки бошқа шахсларни ҳаракатлари натижасида қандай ўзгаришлар киритилганлигини аниқлайди, бунга алоқадор шахсларни терговчини ўзи ёки милиция ходимлари орқали аниқлайди;
- жиноятчини қидириш, атроф муҳитда қидирув ўтказиш ва бошқа ҳаракатларни амалга ошириш тўғрисида милиция ходимларига тегишли топшириқ ва кўрсатмалар беради;
- агар холислар таклиф қилинмаган бўлса, улардан таклиф этади;
- холисларга ҳамда кўздан кечиришни бошқа иштирокчиларига уларни ҳуқуқ ва мажбуриятларини тушунтиради;
- ҳодиса жойини кўздан кечириш чегарасини, олдинма-кетинлигини белгилаш, криминалистик техника ва илмий-техник воситалардан фойдаланиш, қўшимча мутахассисларни, ёрдамчиларни жалб қилиш масалаларини аниқлайди;
- агар ҳодиса содир бўлган жойда криминалист-мутахассис ёки фотосуратчи бўлса, унга шу жойини фотосуратга олиш, изларга путур етказмаган ҳолда, муҳим жойларни айрим-айрим ҳолда расмга олишни кўрсатади.

Кўздан кечиришга тайёргарлик кўриш жараёнида ҳодиса содир бўлган жойни чизма шаклини чизиб, унда у ердаги буюм, анжом, турли изларни бир-бирларига нисбатан қандай жойлашганликлари кўрсатилиши мақсадга мувофиқдир. Кейинчалик бу чизма шакл баённомани сифатли тузишни, олдинма-кетинлик тамойилини таъминлашга ёрдам беради.

Гувоҳларни аниқлашга қаратилган ишлар:

Гувоҳларни аниқлаш ишларини асосан терговчининг топшириғи билан милиция ходимлари амалга оширадилар. Гувоҳларни аниқлашда улар ўзларининг тезкор-махфий имкониятларидан фойдаланадилар. Бу ишни бирмунча осон бўлиши учун терговчи уларга айнан қайси ва қандай гувоҳларни аниқлаш лозимлигини кўрсатиши керак.

Гувоҳ қаторида сўроқ қилиниши мумкин бўлган фуқаролар тўғрисидаги қимматли маълумотларни участка нозири бериши мумкин. Чунки у шу атрофда яшайдиган фуқароларнинг юриш-туриши, нима билан шуғулланиши, кимлар билан қандай алоқада бўлиши мумкинлигини яхши билади. Қатор ҳолатларда гувоҳлар воқеа жойида бўлган шахслар билан суҳбат пайтида ҳам аниқлаб олиниши мумкин. Ўзларининг ишлари, хизматлари юзасидан ҳодиса жойи яқинида бўлиши мумкин бўлган дўкончилар, соқчилар, кўчаларни супириб юрувчилар ва бошқа фуқаролар сўроқ пайтида керакли маълумотлар беришлари мумкин.

Ҳодиса содир бўлган жойдан маълум бир масофада бўлган гувоҳлар тўғрисида ҳам унутмаслик керак. Шунингдек, ҳодиса содир бўлган жойдан ўзлари кетаётган - узоқлашаётган гувоҳларни ҳам аниқлаш керак. (Чўпон, хат ташувчи, шофёр)

Агар ҳодиса бирор корхона, муассаса ҳудудида содир бўлган тақдирда, шу корхона ёки жамоат ташкилотини раҳбарига ёрдам сўраб мурожаат қилиши мумкин. Албатта бу шахслар шу ҳодисага алоқадор бўлган-бўлмаганлиги масалаларига эътибор бериши лозим. Акс ҳолда бу шахсларга гувоҳларни аниқлашда ёрдам сўраб мурожаат қилиш тўғри келмайди.

Қўлланилган тадбирлар натижасида керакли гувоҳлар аниқланмаган тақдирда, ҳовли-жойларни, хоналарни айланиб чиқиб, уй эгалари билан ҳодисага доир мавзуларда қисқача суҳбатлашиш йўли билан ҳам тегишли гувоҳларни аниқлаш масаласига эътибор берилиши лозим.

Ҳодиса жойини кўздан кечириш жараёнида излар аниқланган тақдирда, тегишли бир гуруҳ ходимлар ташкил қилиниб, шу излар кетган томонга юбориш лозим бўлади.

Амалиёт шуни кўрсатадики, ҳодиса жойидан маълум томонга кетган изларни йўналиш бўйича текшириб бориш яхши ижобий натижаларни бериб, жиноятчини ушлаш ёки жиноятнинг гувоҳи бўлган шахсларни аниқлашга ёрдам берган.

Ишнинг ҳолатига қараб, изларни йўналиши бўйича терговчини шахсан ўзи бориши ёки тадбирларни бир гуруҳ милиция ходимларига топшириши мумкин. Ҳар иккала ҳолатда ҳам ким бу тадбирларни ўтказишидан қатъий назар холисларнинг иштирок этиши талаб қилинади. Чунки бундай текшириш жараёнида далилий аҳамиятга эга бўлган излар, буюмлар ва нарсалар аниқланиши ҳамда олиниши мумкин. Бу тадбирнинг натижалари ҳодиса жойини кўздан кечириш баённомасига ёзилади.

Айрим объектларни навбатма-навбат кўздан кечириш, хоналарни кўздан кечириш.

Хоналарни кўздан кечириш алоҳида эҳтиёткорликни талаб қилади. Чунки кичкинагина бир хонада аҳамиятга эга бўлган кўпгина излар бўлиши мумкин. Бу изларни ташқи муҳит таъсиридан асраш қийин бўлади. Ҳеч ўйланмаган ерда кўздан кечириш иштирокчиларидан бири бу хонадаги мавжуд изларга путур етказиши мумкин. Хонани маълум бир тартиб асосида кўздан кечиришни амалга ошириш учун, хонага киришдан бошлаш керак. Яъни кириш эшигини аҳволи, ундаги бўлган бирор-бир емирилиш, синиш, бутунлигига бошқа тарзда путур етиши қаби аломатлар, излар кўздан кечирилади. Хонанинг ўзи ва ичкарисида мавжуд нарсалар соат стрелкаси бўйлаб ёки соат стрелкасига қарама-қарши йўналишда кўздан кечирилиб, сўнгра хонанинг марказий қисми кўздан кечирилади. Шунингдек, зинапоялар, эшик олди, ҳовли ҳамда дарвоза олди жойларини ҳам кўздан кечириш лозим.

Айрим ҳолларда атроф-муҳитдаги сув устини кўздан кечириш зарурати туғилади. Масалан, сув устида бирор-бир аҳамиятга эга бўлган буюмни қалқиб юриши, мурда, уни бирор бўлаклари ёки бошқа нарсалар бўлиши мумкин. Сув устида кўзга ташланган буюмлар чўкиб кетиши ёки сув оқими бўйлаб кетиши мумкин бўлганлиги сабабли, бу нарсаларни кўздан кечиришни кечиктирмаслик керак.

М. ЖЎРАЕВ,
Республика прокуратураси ташкилий услубий бўлим катта прокурори, 1-даражали юрист.

ҚАМОҚХОНАДА ҚУЛАЙЛИК КЕРАКМИ?

Шу кунларда Рустави шаҳри яқинида 1200 маҳбусга мўлжалланган қамоқхона қурилиши ниҳоясига етказилмоқда. Қамоқхона сўзини эшитишимиз билан қоронғу ва темир панжарали ойна, эшиклар кўз олдимизда намоён бўлади. Бироқ, Грузияда шу йил май ойида қуриб битказилиши кутилаётган бу бандигоҳнинг афзаллиги шундаки, у халқаро жаҳон талаблари даражасига жавоб бера олиши билан собиқ иттифоқ ҳудудида ягона ҳисобланади. Камералар 2-3 кишига мўлжалланган бўлиб, анчагина қулайликлар билан жиҳозланмоқда.

Грузия қамоқхоналар департаменти бошлиғи Гиви Кварелашвилининг айтишича, бу ерда асосан ҳали айби тўла исбот қилинмаган ва майда безорилик учун қамалганлар сақланади.

Грузиядаги бошқа қамоқхоналарни ҳам қайта таъмирдан ўтказиш, маҳбуслар шарт-шароитларини қонуний тартибда қайта кўриб чиқиш лозим, - деб таъкидлайди у. Орамизда вой-во... жиноятчиларга ҳам шунча қулайликлар яратиладими? Нима зарур?-дейдиганлар ҳам топилади.

- Тўғри, жиноятчилар қилган айблари учун қамалади, Яъни, озодликдан маҳрум қилинади, лекин яшашдан эмас. Яшашга ҳақли ҳар бир кишининг эса, маълум даражадаги ҳуқуқлари қамоқхоналарда ҳам сақлаб қолиниши керак. Шундай эмасми? Биз одатда қамоқхоналарга «бу дунё дўзахи» сифатида қарашга ўрганиб қолганмиз. Ҳақиқатда эса, у фақатгина жазо ўташ жойи бўлибгина қолмасдан, балки қайта тарбиялаш маскани даражасида бўлиши зарур. Бу ўринда қамоқхоналардаги шарт-шароитнинг таъсири жуда катта. Яъни, қамоқхона ходимларидан бу мақсадда жуда катта масъулият талаб қилинади. Фақат масъулият эмас, маблағ, билим, истеъдод ва талабчанлик, ҳам талаб қилинади. Тўғри, маблағ масаласида муаммолар бўлиши турган гап. Лекин собиқ жиноятчиларнинг жамият ичига қайтганидан кейин келтирадиган зарарини ҳисобга олганда, бу маблағ бекорга эмаслиги аён бўлади.

Масаланинг бу тарафига ойдинлик киритар эканмиз, Гиви Кварелашвилининг маҳбуслар манфаатларини кўзлаб қилаётган барча ҳаракатларини, «ҳуқуқий меъёр ҳар қандай шароитда ҳам назорат қилиб турилиши ва сақлаб қолиниши муқаррар»-деган нуқтаи назардан баҳоласак бўлади. Жиноят содир қилиниши ва жиноятчиликни чуқурроқ ўрганиб чиқар эканмиз, унинг туб илдизлари, асосан қамоқхоналарга ёки қамалиб чиққан маҳбусларга бориб тақалади. Ҳар қандай касални даволашдан олдин табиблар унинг келиб чиқиш сабабларини ўрганиб чиқишади ва шундан кейингина уни даволаш йўлларини ишлаб чиқадилар. Биз келтириб ўтаётган мулоҳазалар ҳам, айнан шунга тааллуқли. Қамоқхоналарда тартиб-интизом, назорат ва шарт-шароитлар яратилмас экан, жиноятчиликнинг олдини олиш қийин. Бу масалага енгил-елпи қараш ноўрин. Негаки - «нима, энди жиноятчиларга қилган айблари учун «курорт» яратиб бериш керакми?»-дейдиганлар топилиши шубҳасиз.

- Йўқ биз бу фикрдан йироқмиз. Гап уларнинг тушунчасини, фикр доирасини, инсоний фазилатларини тиклаш, қайта тарбиялаш ҳақида кетаяпти. Қолаверса, унинг эртанги кунги жамиятга таъсири ҳақида. Бу мақсадни эса, юқорида айтиб ўтилган «шароит»ларсиз амалга ошириш қийин. Келинг, шу мулоҳазалар тўғрисида чуқурроқ ўйлаб кўрамиз!

Д. КАРИМОВА,
«Ишонч» мухбири.

Ал-Фарғоний таваллудининг 1200 йиллигига

ФАРҒОНИЙ САДОСИ

(эсседан парча)

Шоир ва журналист-ёзувчи Ашурали Аҳмад буюк аллома Ал-Фарғоний ҳақида «Фарғоний садоси» номли эссе-рисоласини ёзиб тугатди. Унда Ўрта аср Шарқ фалсафаси, айниқса риёзиёт, фалакиёт, жуғрофия, илми нужум, илми ҳайъат сингари фанлар ривожига катта ҳисса қўшган Аҳмад Ал-Фарғонийнинг улкан маънавий мероси, у билан замондош бўлиб ижод этган бир қанча олимларнинг ҳам илм-фанга қўшган ҳиссалари ҳақида ҳикоя қилинади.

Қуйида эссе-рисоладан парчани эътиборингизга ҳавола қилаяпмиз.

ИЛМИ ҲАЙЪАТ

Ал-Фарғоний Муҳаммад ал-Хоразмий билан бир сафда фаолият кўргазиб, илмий ишлар олиб борарди. У Батлимуснинг «Юлдузлар жадвали» асаридаги маълумотларни илмий жиҳатдан текшириб, ер доирасини ўлчаш ишларини охирига етказди. Бир қатор рисолалар яратди. «Мадҳал-ал-шужум» («Илми ҳайъатга кириш») асарида ўша даврдаги фалакиёт илмларини тизимга солиб, баён қилиб берди. Бағдод расадхонасида ишлаган кезлари бир қанча кашфиётлар қилди. Жумладан 812 йили ой ва қуёш тутилишини олдиндан билиб, илмий кузатишлар олиб борди.

Бу кузатишлар ўша давр фалсафий қарашлари, назариялари билан боғланган эди. Ислом таълимотида осмоннинг етти қават бўлганлиги, самовий ҳаёт ва унинг қисмлари ҳаракати асосий ўрин тутади. Ер ҳақидаги фалсафий қарашларда эса бир қанча назариялар мавжуд эди. Унинг қарашларида етти қават осмон тўғрисидаги ёки Ернинг шарсимон осмон жисми бўлмай, балки ясси бир майдондир, деган назарияси устиворди. Қуръон таълимотида осмон оддий гиламга (фирош бисст), тўшак (михст) ва бешик (мадҳал)га ўхшатилади. Бу таълимот Коинотни яратувчи қандайдир бир одил зот («Холиқи олам») бор, деган эътиқодга асосланган. Кейинчалик ал-Фарғоний бундай назарияларни атрофлича ўрганиб, инсоният қарашларини фан тажрибалари орқали янгича йўналишда талқин қилди. У ер думалоқ шарга ўхшайди, деган таълимотни яратди ва далиллар билан исботлаб берди. Бу далиллар эса ҳозир ҳам ўз қимматини йўқотгани йўқ. Масалан, бир хил осмон ёритгичларининг ҳар хил вақтда кўтарилиши, Қуёш тутилишининг турли жойларда ҳар хил ҳолатда ва ҳар хил соатда кўриниши каби ҳодисалар шу фикрнинг тўғрилигини тасдиқлайди. Демак, одам оламни, фалакиёт сирларини фақат илмий мушоҳадалар ва илмий кузатишлар орқалигина била олади ва ўз хулосаларини чиқаради.

Буюк форс-тожик мумтоз шоири ва мутафаккири Абу Абдулло Рўдакий айтганидек: Одамдан юқори турарқан олам, Билим оширмоққа муҳтожлир одам.

Аҳмад Фарғоний раҳбарлигида «Ал-Мажастий»даги маълумотларни текшириш муносабати билан ўша вақтларда барча асосий пунктларнинг жуғрофий координаталари янгитдан аниқланди. Лекин координатнинг бошланиш жойи ҳақида бирлик йўқ эди.

Ал-Маъмун илми нужум ҳайъати томонидан тузилган жуғрофий координатларнинг мунтазам маълумотлари, асосан Бағдодда 829 йили ва Дамашқда 832 йили олиб борилган илми нужум кузатишлари даврига тўғри келади. Бу маълумотлар «Аз зиж-ал-Маъмун ал-Мумтаҳан», яъни «Ал-Маъмуннинг текширилган жадваллари» номи билан машҳурдир. Бу асар ўзининг дастлабки асл ҳолида бизгача етиб келган эмас, аммо уларнинг IX аср илми нужум ва жуғрофия фанига бўлган таъсири жуда каттадир. Бу таъсирни Фарғоний, Хоразмий асарлари тимсолида кўриш мумкин.

Маъмун «Зижи» ҳақида фикр юритиш учун асосий материални бизга Аҳмад Фарғонийнинг «Самовий ҳаракатлар ва юлдузлар фанининг мажмуаси ҳақида китоб» («Китоб ал-ҳаракот ас-самовия ва жавомиъ илм ан-Нужум» беради)

«Бу асар,- деб ёзади олимлардан А.Носиров ва Ҳ.Хикматуллаев, - илми нужум бўйича араб тилида биринчи ёзилган асарларнинг бири ва бу соҳада ўрта аср Оврупосига тарқалган асарлар орасида энг машҳуридир. Аҳмад Фарғоний мазкур асарида юнон мулоҳазалари асосида унга мураккаб бўлмаган геометрик асосларда илми нужумнинг қисқача элементлар тўпламини берган».

Ҳозирги замон илми нужум ва жуғрофия фани тарихини ўрганиш учун бу асарнинг энг аҳамияти шундаки, асар охирида машҳур жуғрофий пунктлар жадвалини Шарқдан Ғарбга қараб етти иқлимга ажратиб, координаталарини кўрсатган ҳолда келтирилган.

«Тадқиқот шуни кўрсатадики,- деб ёзган эди И.Ю.Крачковский.- «Маъмун зижи» ҳақида ҳам Фарғонийнинг шу асари орқали маълум даражада фикр юритиш мумкин. Аҳмад Фарғонийнинг беқиёс хизмати туфайли «Маъмун жадваллари» ҳақида тушунчалар Оврупога жуда эрта тарқалди. Фарғонийнинг бу асари XII асрда икки марта лотин тилига, XIII асрда эса бошқа Оврупо тилларига таржима қилинди. Фарғонийнинг илми нужумга оид билимларнинг ўзига хос қомуси ҳисобланган бу асарида илми нужумий асбоблар ва Қуёш соатлари баён қилинган.

Академик Т.Н.Қори-Ниёзий Улуғбек ўзидан олдин ўтган машҳур олимлар, жумладан, Аҳмад Фарғоний асарларидан фойдаланганми, деган саволга шундай жавоб берган эди: «Улуғбекнинг отаси Шоҳрух жуда китобпараст бўлиб, унинг машҳур олим ва шоирларнинг асарларини тўплаган ғоят бой кутубхонаси бўлган. Улуғбек ёшлигидан мутолаага берилиб, кўп вақтини ана шу кутубхонада ўтказган. Шунинг учун Платон, Аристотель, Гиппократ, Птоломей каби машҳур юнон олимларининг ва ўз ватандошлари Фарғоний, Форобий, Беруний, Абу Али ибн Сино, Хоразмий каби йирик олимларнинг асарлари билан Улуғбек шубҳасиз таниш бўлган. Академик Бўривой Аҳмедов ўзининг «Улуғбек» номли ва бошқа асарларида ҳам бу ҳақда қимматли маълумотлар келтиради.

Қатор маданий ёдгорликларда сақланиб келаётган илми нужум жадвалларининг одатдаги «Зиж» деб аталган номи Улуғбекнинг машҳур жадвалларида ҳам сақланганлиги - ҳақиқат!

Ашурали АҲМАД.

Иброҳим Дониш китобхонларга жуда яхши таниш. Шоир, драматург ва журналист табаррук 60 ёшни қаршилади. Узоқ йиллар туман газетаси муҳаррири ва Жиззах вилоят газетаси бўлим мудири бўлиб ишлаган Иброҳим Донишнинг асарларини китобхонлар севиб мутолаа қилмоқдалар.

Суратда: адиб Иброҳим Дониш Жиззах шаҳар болалар жамғармаси раиси Дилором Расулова ва Ш. Рашидов номли 10-ўрта мактаб ўқувчиси Ғолиб Холбоевлар даврасида.

Нурмамат АЛМУРОДОВ олган сурат.

Маданият янгиликлари

Раққосалар хиром этганда

Мамлакатимизда миллий маданият ва санъат тобора равнақ топмоқда. Президентимизнинг Ўзбекистонда миллий рақс ва хореография санъатини ривожлантириш тўғрисидаги Фармони бу борада муҳим дастуриламал бўлмоқда. Мазкур Фармон асосида ташкил этилган «Ўзбекрақс» бирлашмаси неча асрлардан буён ривожланиб келаётган миллий рақс санъатини асрабавайлаш ва уни келажак авлодга етказиш борасида баракали меҳнат қилмоқда. Миллий рақс ижрочиларининг Мукаррама Турғунбоева номидаги республика кўрик-танлови ўтказилиши ҳам бунинг яна бир далилидир.

Маданият ишлари вазирлиги ўтказган кўрик-танловнинг Алишер Навоий номидаги Катта Академик театрида бўлиб ўтган якунловчи босқичи чинакам рақс байрамига айланди. Унда Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар танловларининг ғолиблари, шунингдек, «Ўзбекрақс» бирлашмаси раққосалари, пойтахт санъат ўқув юртлари талабалари иштирок этди.

Танлов якунига кўра «Ўзбекрақс» бирлашмасининг «Тановар» рақс театри раққосаси Гулишод Абдиева танловнинг олий совриндори бўлди. Биринчи ўрин Урганч туман «Навбаҳор» ашула ва рақс ансамбли раққосаси Умида Авазимбетовага насиб этди. «Тановар» рақс театри раққосаси Шаҳноза Обидохунова, Наманган шаҳар «Навбаҳор» ашула ва рақс ансамбли раққосаси Шаҳноза Холдорова иккинчи, Тошкент давлат миллий рақс ва хореография Олий мактаби талабалари Феруза Озодова ва Назокат Ҳайдарова учинни ўринни эгаллади.

Тадбир танлов ғолиблари ҳамда «Ўзбекрақс» миллий рақс бирлашмаси ижодий жамоаларининг ҳисобот концерти билан ниҳоясига етди.

Б.МАНСУРОВ,
ЎзА мухбири

«Универсиада-98»

САМАРҚАНД БАҲСГА ЧОРЛАЯПТИ

19-23 май кунлари Самарқанд шаҳрида «Универсиада-98» талабалар спорт ўйинларининг финал мусобақалари бўлиб ўтади

Ёшларнинг бу анъанавий тадбирларида республикамиздаги деярлик барча олий ўқув юртлари жамоалари қатнашадилар. Ўзбекистон касаба уюшмалари Тошкент шаҳри ва вилоят жисмоний тарбия ва спорт қўмитаси бошқарма бошлиғи Анатолий Александрович Бистров билан суҳбатлашди.

- Мусобақаларга тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш тўғрисида гапириб берсангиз?

-»Универсиада» республикамиз олий ўқув юртлари ўртасида ўтказиладиган энг анъанавий ва энг оммавий спорт ўйинларидир.

Бундай мусобақадан олдин олий ўқув юртларида катта ташкилий-оммавий ишлар ўтказилди. Талабалар спорт иншоотларига майдонларини тайёрлашда қатнашдилар. Тошкент шаҳри ва вилоятида Универсиада олди мусобақалари 14 апрелдан 4 майгача бўлиб ўтди. Мусобақани юқори ташкилий-оммавий даражада ўташига жисмоний-тарбия ишлари етакчиларидан Тошкент давлат иқтисодиёт университетидан Александр Истомин, Шарқшунослик институтидан Ашур Нормуродов, 1-Тошкент Давлат тиббиёт институтидан Юрий Куликов, Фармацевтика олийгоҳидан Наби Мелибоев ва бошқалар катта ҳисса қўшдилар.

- Мусобақалар қандай ўтди?

- Мусобақаларда 26 олий ўқув юрти жамоаси қатнашди. Спортчилар икки гурухга бўлинган ҳолда ғолиблик учун кураш олиб бордилар. Беллашувларда Тошкент жисмоний тарбия, Тошкент давлат дорилфунуни, Тошкент техника дорилфунуни талабалари универсиада дастуридаги барча спорт турларида муваффақиятли қатнашдилар. Кичик футбол мусобақасида Низомий номли педагогика дорилфунуни спортчилари энг кўп очко тўплаб Самарқандда ўтказиладиган финал ўйинларида қатнашиш ҳуқуқини қўлга киритдилар.

Волейбол бўйича Тошкент Давлат жисмоний тарбия олийгохи эркаклар ва аёллар жамоалари шоҳсупанинг энг юқори поғонасидан ўрин олдилар.

Теннис мусобақаларида эса Тошкент жисмоний тарбия олийгоҳи талабалари Наталья Никитина ва Роман Галиевлар маҳоратларини намойиш эта олдилар ва универсиада финал ўйинларида қатнашиш ҳуқуқини қўлга киритдилар.

Тошкент вилояти мусобақаларида етакчилик қилган Ангрен Давлат педагогика институти командаси вилоят номидан универсиадада қатнашади. Ғолиблар энди Самарқандда курашни давом эттирадилар.

УЧИНЧИ ШАНБА МАШРАБХОНЛИК

Анъанага мувофиқ, етти йилдан буён май ойидаги учинчи шанба куни Наманганда Машрабхонлик куни, деб эълон қилинган.

Наманганликларнинг машҳур юртдоши хотираси шарафига ўқув юртларида, мактабларда, ижодий жамоаларда Бобораҳим Машраб ижодига бағишланган шеърхонлик кечалари, илмий-амалий анжуманлар ўтказилади. Шу куни шоир номи билан аталувчи Наманган марказий истироҳат боғига жуда кўп меҳмон келади. Алишер Навоий номидаги вилоят мусиқий драма ва комедия театри артистлари Машраб ҳаётига бағишланган томоша кўрсатадилар.

Шоир хотираси куни маданий-оммавий тадбирларни ўтказиш билангина чекланмайди. Шу куни ногиронлар, ёлғиз қариялар, боқувчисидан маҳрум бўлган оилаларга алоҳида эътибор берилади, уларга моддий ёрдам кўрсатилади. Вилоят ҳокимининг қарорига мувофиқ, «Маҳалла» республика хайрия жамғармасининг вилоят бўлими Машрабхонлик кунларининг асосий ташкилотчиларидан бири этиб белгилангани бежиз эмас. Байрамни ўтказиш билан боғлиқ харажатларнинг бир қисмини эса корхона, ташкилот, хусусий тижорат тузилмалари ўз зиммасига олади.

Н.ХЎЖАЕВА,
ЎзА мухбири.

ЁЗНИ СОЗ ЎТКАЗМОҚЧИ БЎЛГАН ҲАМЮРТЛАР!

Ўзбекистон касаба уюшмалари Федерацияси Кенгаши ҳузуридаги санаторий-курортлар бошқармасининг

йўлланмалар сотиш бюроси

Сизни Республикамизнинг ноёб табиий иқлим омилларига эга бўлган касаба уюшмалари санаторий ва курорт муассасаларига даволаниш ва дам олишга таклиф қилади.

Тошкент шаҳрида:

- Кўп тармоқли **«ТУРОН»** санаторийсига (қон, томир, юрак, асаб, гинекологик касалликлари):

- **«ЧИНОБОД»** санаторийсига (овқат ҳазм қилиш аъзолари ва гинекологик касалликлари).

Махсус йўлланмалар бўйича она ёки ота 4 ёшдан 14 ёшгача бўлган бир боласи билан даволаниши мумкин.

Тошкент вилоятида:

«БОТАНИКА» санаторийсига (овқат ҳазм қилиш аъзолари ва асаб касалликлари).

Махсус йўлланма бўйича она ёки ота 4 ёшдан 14 ёшгача бўлган бир боласи билан даволаниши мумкин.

-**«БЎСТОН»** Кўп тармоқли санаторийсига (қон, томир, юрак, асаб ва урологик касалликлари).

Махсус йўлланмалар бўйича она ёки ота 4 ёшдан 14 ёшгача бўлган бир боласи билан даволаниши мумкин.

-**«8 МАРТ»** санаторийсига (гинекологик касалликлари ҳамда бепуштлик билан оғриган эр-хотин даволанади).

- **«ОҚТОШ»** санаторийсига (нафас органларнинг туберкулёзга алоқадор бўлмаган касалликлари).

«СЎҚОҚ» оилавий пансионатига

Андижон вилоятида:

- Кўп тармоқли **«МАРҲАМАТ»** санаторийсига (қон, томир, юрак, асаб ва сурункали тери касалликлари).

Бухоро шаҳрида:

«СИТОРАИ МОҲИ ХОСА» санаторийсига (буйрак касалликлари) ёз фаслида (асаб, овқат ҳазм қилиш, таянч-ҳаракат органлари касалликлари).

Жиззах вилоятида:

«ЗОМИН» санаторийсига (нафас органлари ва асаб системаси касалликлари).

Махсус йўлланмалар бўйича она ёки ота 4 ёшдан 14 ёшгача бир бўлган боласи билан даволаниши мумкин.

Қашқадарё вилоятида:

- Қарши шаҳридаги **«ҚАШҚАДАРЁ СОҲИЛИ»** санаторийсига (қон-томир, юрак, асаб, овқат ҳазм қилиш органлари касалликлари)

«МИРОҚИ» санаторийсига (нафас олиш органлари ва асаб система касалликлари). Махсус йўлланмалари бўлган она ёки ота 4 ёшдан 14 ёшгача бўлган бир боласи билан даволаниши мумкин.

Наманган вилоятида:

- Кўп тармоқли **«ЧОРТОҚ»** санаторийсига (таянч-ҳаракат, овқат ҳазм қилиш органлари, асаб системаси, тери ва гинекологик касалликлари).

Махсус йўлланма бўйича она ёки ота 4 ёшдан 14 ёшгача бўлган бир боласи билан даволаниши мумкин.

- **«КОСОНСОЙ»** санаторийсига (суяк-мушак, асаб, қон-томир ва юрак касалликлари).

Махсус йўлланмалари бўлган она ёки ота 4 ёшдан 14 ёшгача бўлган бир боласи билан даволаниши мумкин.

- Кўп тармоқли **«НИҲОЛ»** санаторийсига (овқат ҳазм қилиш органлари суяк-мушак, асаб системаси, буйрак касалликлари).

Самарқанд вилоятида:

- **«АБУ АЛИ ИБН СИНО»** санаторийсига (таянч-ҳаракат органлари, қон-томир, юрак ва асаб системаси касалликлари)

Махсус йўлланмалари бўлган она ёки ота 4 ёшдан 14 ёшгача бўлган бир боласи билан даволаниши мумкин.

Фарғона вилоятида:

- Кўп тармоқли **«ЧИМЁН»** санаторийсига (қон-томир, юрак, таянч-ҳаракат органлари, асаб системаси, гинекологик ва урологик касалликлари).

Махсус йўлланмаларга эга она ёки ота 4 ёшдан 14 ёшгача бўлган бир боласи билан даволаниши мумкин).

Бизнинг йўлланмаларимиз Марказий Осиёда энг арзон йўлланмалардир! Касаба уюшма ташкилотларига йўлланмалар қўшимча тўловларсиз ўз нархига сотилади.

Шу билан бирга курортлар бошқармаси Ўзбекистон худудида жойлашган барча санаторий ва дам олиш масканларига, шунингдек ҳамдўстлик мамлакатлари курортларига йўлланмалар олишингизга ёрдам беради. Йўлланмаларни накд пулга ва пул ўтказиш йўли билан олишингиз мумкин.

МАНЗИЛИМИЗ: Тошкент шаҳри, Бухоро кўчаси 24-уй. Мурожаат учун телефонлар: 56-85-68, 56-73-56, 56-78-15, 56-70-97.

Азиз ҳамюртлар! Сиҳатгоҳлар сизни кутмоқда.

АНА ХОЛОС!

БЕМОРИ ЙЎҚ, ШИФОХОНА

Сурхон воҳасида амалга оширилаётган ибратли ишлар ҳақида ҳар қанча ёзса арзийди. Кўп яхши ниятли сурхондарёликларнинг барига ҳам осон тутманг. Тоғли, аниқроғи Алпомишнинг ватани Бойсунга йўлингиз тушса, ҳеч шубҳасиз, Сайроб қишлоғида андаккина тўхтаб ҳордиқ чиқарасиз. Ўшанда туб аҳолиси бўлганларнинг тимқора кўзларига бир боққанмисиз? Мабодаким, боққан бўлсангиз, нималарни уқдингиз? Табиийки, жавоб битта бўлади. Сайробликлар Аллоҳ ёрлаган инсонлардир. Уларнинг минг йиллик орзулари юртбошимизнинг бундан икки йил илгари бир келиб қишлоққа тўхтаганида амалга оширилди. Бу тоғ қишлоғи у кишининг назоратида газлаштирилди. Эндиликда, сайроблик келинлар ҳамда оналар тезак ёқишдан қутулган. Энди, бу ердагиларнинг армони йўқ,дер эдим. Шахсан ўзим ҳам шу фикрда эдим.

Яқинда, вилоят касаба уюшмаси Кенгашининг бир гуруҳ ходимлари билан эрталаб «Сайроб» қишлоқ шифохонасига кириб борганимизда уч нафар шофёрлар Кенжақул Сайидалиев, Бобомурод Қурбонмуродов, Султон Бўроновлардан бўлак ҳеч зоғ йўқ эди. Соат миллари эрталабки 8.30ни кўрсатаётган бўлса-да, қишлоқ шифохонаси қулф эди. Шофёрлардан бири Кенжақулни суҳбатга тортаман.

- Бу ерда неча киши ишлайди, улар қачон ишга келишади-ю, қачон қайтишади?

- Биласизми, бу тоғликлар унча-мунча нарсаларни назарга олмайди. Касалхонамизда икки ойдан бери бирон бир касал даволанмаган. Жиддийроқ шамоллаган беморларни эса туман марказига жўнатишади.

- Кенжақулнинг гап-сўзларига аввали ишонқирамай атрофга боқаман. Президентимиз ташаббуси билан келтирилган табиий газдан шифохона ҳам четда қолмабди. Шифохона ҳудуди яқин орада тозаланмаган. Шофёр йигит минг бора ҳақ эди. Деразадан хоналарни кузатаман,3-4 кроват. Бирида кўрпа-тўшак бўлса бирида йўқ. Терапия бўлимида ростдан ҳам яқин орада одам бўлмаган. Туғруқхона бўлимига мисоли беш килограммлик қулф осилган. Менинг четдан келганимни сезган бир аёл ўзини Ойчучук Сайидалиева, хўжалик ишлари мудираси деб таништирди.

- Ойчучук опа нега ҳаммаёқ жим-жит?

- Нимасин айтамиз. Шифохонамизга бирор кимса нажот қидириб келмай қўйди, аҳволни кўриб турибсиз.

Бош ҳаким Тошмирза Алиқулов уйида экан. Даволовчи ҳаким Абдурасул Қодировнинг эса қўли синиб уйида ётибди. Касаллар туман марказига қатнаб сарсон. Сайробликлар эса азобланиб ўзидан ўтганини ўзи билиб юрибди. Бу йил бирорта аёл, туғруқхонамизда кўзи ёримади. Бора-бора касаллар келмай қўйди.

Бизнинг ташрифимиз Сайроб қишлоғига бир зумда тарқабди, шекилли. Бош ҳаким Тошмирза Алиқулов шошиб келиб қолди. Сўнг бизни ишхонасига таклиф этди. Бош ҳаким қабулхонаси кираверишига исм-шарифи, қабул вақти ҳам ёзилмаган. Стол ва стуллар чанг босиб кетибди. У кишига юзланиб деймaн.

- Нега касаллар йўқ?

- ...

- Сизларда қишлоқ амбулаториялари борми?

- Бор, иккита.

- У ерда ишлайдиган тиббиёт ходимлари билан қачон учрашгансиз?

- Тўғриси, эсимда йўқ.

- Неча киши ишлайди қўл остингизда?

- 10 нафар.

- Бошланғич касаба уюшмаси борми?

- Йўқ. Бу деярли шарт ҳам эмас шекилли. Чунки, туман маркази шифохонасида бор. Аъзолик бадалларни эса ҳисобхона ушлаб қолади.

Ҳозир беморларимиз йўқ...

- Эҳтимол врачлар тажрибасиздир. Лекин, Бойсун элида одамларнинг дуосини олиб оппоқ халатни эгнига ташлаганлар беҳисоб. Бемори йўқ шифохонада улар нима қилишаётган эканлар. Шунисига ҳайронман...

Рустам ДАВЛАТОВ,
«ИШОНЧ»нинг
махсус мухбири

Бош муҳаррир ўринбосари: Чори ЛАТИПОВ

Бош муҳаррир қабулхонаси-56-25-36
Бош муҳаррир ўринбосари-56-52-89
Масъул котиб - 56-52-78
БЎЛИМЛАР:
Касаба уюшмалари ва иқтисодиёт-56-82-79. Ахборот ва спорт-56-87-63. Маънавият ва маданият - 56-82-79. Хатлар, оммавий ишлар ва мухбирлар билан ишлаш - 56-85-43. Тижорат ва ҳуқуқ-56-85-66.
ВИЛОЯТ МУХБИРЛАРИ:
Жиззахда - 3-83-01, Наманганда - 6-22-10, Самарқандда - 35-64-24, Фарғонада - 24-58-43, Урганчда - 6-03-40, Қаршида - 5-33-71.

Газета 1991 йил 21 мартдан чиқа бошлаган.
Сотувда эркин нархда.
Манзилимиз: 700165, Тошкент шаҳри, «Бухоро» (собиқ «Правда Востока») кўчаси, 24-уй.
Нашр кўрсаткичи; 133; 134
Газетага 1994 йил 14 январда Ўзбекистон Давлат Матбуот қўмитаси томонидан 5 рақамли гувоҳнома берилган. IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди. Офсет усулида босилди. Бичими А-2. Ҳажми 2 босма табоқ

«Шарқ» нашриёт—матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41—уй.

Босишга топшириш вақти — 21.00
Топширилди 20.30

Буюртма Г— 028. Нусхаси — 20.798. Масъул навбатчи: Улуғбек ҚОЗОҚОВ 1 2 3 4 5 6